

Klassiõitlus

Fr. R. Kreutzwaldi nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

PE1484

Fr. R. Kreutzwaldi nim.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

R 2034

~~Eesti NSV
Riiklik Raamatukogu~~

2795

A. I. Rõkow

SNW Liidu Rahwakomissaride Nõukogu esimees

poliitilist kirjandust

joovitab „Kiilwaja“ raamatuladu poliithariduslistele asutustele.

Abeshaus G. ja Protasjow N. Poliitilise kirjaostuseõperaamat. Ijagu. Eneseharimiseks ja poliitkirjaostuse koolidele linnas. 166 lht	1.25	Lenin N. Nõukogude mabariif. 32 lht — 15	—
— Seefama. II jagu. 160 lht	1.15	— Otkoobrirevolutsioon. 100 lht	— 35
Anwelt J. ja Rästas D. Sotia- listi. ühistonna ehitam. N.-Liid. 56 lht — 30		— „Bahemluse“ lastehatguš kommuni- mis. 124 lht	— 70
— Tõbrahwa wõimuwaltisuse kindlusta- miseft. 46 lht	— 15	— Proletaarne revolutsioon ja ülejooksiil Rautski. 138 lht	— 80
Aminowitski J. Sõda meie ei ihalda, aga wastupaneel oleme walmis. 28 lht — 15		— Punane sõjawägi. 8 lht	— 08
Bassurmansti ja Tank. Nais- töölise Otkoobri barikaadidel. 50 lht — 35		— Rahwusüsimus. 32 lht	— 15
Bubnow A. Pääsilmapitgud kom. partei arenemisest Wenemaal. 46 lht — 15		— Riit ja revolutsioon. Marxisimi õpetus riigist ja proletariaadi üles- anded revolutsioonis. 110 lht	1.—
Buharin N. Klasiwõitlus ja re- volutsioon Wenemaal. 60 lht	— 20	— Toitlusmaksust. 32 lht	— 10
— Kommunistide programm. 69 lht	— 25	— 1905. aasta revolutsiooni algus Wenemaal. 32 lht	— 15
— Marxism teises ja kolmand. inter- natsionaalis. 23 lht	— 25	— Tööli. ajakirjand. ülesanded. 128 lht — 60	
— Partei ja wastasrinna blokk. 72 lht — 50		— Töölistellast ja partei. 40 lht	— 20
— Üleminekuajajärgu ökonoomifa 144 l. — 45		— Töölistellast ja talurahwas. 24 lht — 12	
Cesti kommunistilise sõjawäe kirjandus. 116 lht	— 40	— Ühist 52 lht	— 25
Engels Jr. Kommunismi põhimõt- ted. 29 lht	— 15	— Webruarirevolutsioon Wenemaal. 64 lht	— 30
— Mõttekujutusest teaduseni. 40 lht	— 20	— Wene sotšiaaldemokraatide ülesan- ded. 40 lht	— 25
Kapitalistline ilm ja komm. in- ternatsionaal. 31 lht	— 10	— Ühistegewuseft. 36 lht	— 20
Kautski K. Karl Marxi majandus- lised õpetused. Ill. G. Pöögelmann. 266 lht	1.25	Lipilin J. Putbas nõukogudewõim uut elu ehitab ja Lenin tegewus pä- rast Otkoobrit. 172 lht	1.20
— Karl Marx ja tema ajalool. tähtsus. 46 lht	— 15	Lunatscharski N. Karl Marx. 14 lht — 05	
— Kommunistiliseft manifestist. Ill. G. P. 14 lht	— 05	Maha kommunistid! Elagu sot- šiaaldemokraadid! 48 lht	— 20
Kingissepp W. Jseisiwuse ilke all. 226 lht	— 70	Mary K. Wabameelsed walitsemas. 37 lht	— 15
Kommunistilise nooresoo in- ternatsionaali enamlustamine	— 25	Mary K. ja Engels J. Kommu- nistiline manifest. G. I. G. Pöögel- mann 32 lht	— 10
Krawtschenko A. Pol. harid. töö- maal ja komm. noorsugu.	— 25	— Seefama. Autorite ja K. Rautski eesõnaga	— 25
Kwiring G. Partei külas. Ill. D. Rästas	— 25	— Kommunist. manifestist. G. I. G. P. — 05	
Küme aastat. Kõowi lõne N. L. K. L. R. istangul 15 okt. 1927. 46 lht — 25		Rowakowski 10 a. wõitlust ja ehi- tustööd. G. I. D. Rästas. 64 lht	— 45
Lenin 48 lht	— 20	Nõukogude Liit (SMBL). Cesti töölise delegatsiooni reisirimuljed töö- listeriigist. 40 lht	— 20
Lenin ja talurahwas. 16 lht	— 10	Nõukogude lipu all. Leningradi kub. eestlaste tööst ja elust. 92 lht	— 50
Lenin noortele. 24 lht	— 10	Pöögelmann G. Kommuniskline (II) Internatsionaal. 68 lht	— 20
Lenini maade revolutsiooni peale. 12 lht	— 10	Roskaja G. Walged werefoerad. 24 lht — 05	
Lenin N. Usutawatogu walimised ja töölisklassi diktatuur. 32 lht	— 20	Rästas D. Lenin lipu all. XV Par- tei kongr. kokkuvõte. 52 lht	— 50
— Bresti rahust. 116 lht	— 80	Taischin M. ja Roslow B. Riika parteikooli õperaamat. I j. 144 lht	1.25
— Enamluse tattika. 40 lht	— 18	— Seefama. II j. 228 lht	1.75
— Karl Marx. Ühistte elulookirjeldus ja marxismi kokkuvõte. 20 lht	— 10	1905. a. Cestis. 216 lht	3.25
— Naitstöölistest ja talunaiſterahwas- test. N. K. Krupskaja eesõnaga. 32 lht — 15		Tarwilikud sõjaasjanduse üffi- tud sõnad ja ütelsused Wene ja Cesti teeles. 24 lht	— 10
— Noorsoo lastwatusest. 40 lht	— 20	Walman N. Imperialismus. 62 lht — 20	
		Wenemaa komm (e) partei programm 28 lht	— 10
		Ületilmjel wäerinnaL. 145 lht — 50	

Järeldataja

Suurtel sündmustel on loomulikult suured järellained. Ja Eesti iseseiswuse kümneaasta juubel oli kahtlemata rahwuswahelise ulatusega sündmus — vähemalt selle autähtede saojärele otustades, mis sel puhul maad uhus ja uputusit tuua ähwardas, kuigi selle taewa luugid ainult ühe päewa lahti olid. Sidas sel mälestusväärt päewal muudki weel. Nii näiteks pudenes ühe poolpurjus Poola ajakirjaniku suust samuti poolpurjus sõna: „Eesti on tõepoolest suurrahwas“, ja selle miljoni-lise „suurrahwa“ ajakirjandus pistis kiili jooksma ning oma lugejatele tõsi näoga kuulutama: Meid on juubeliks suurrahwaks tunnustatud! — Mis sellest, et üzna hilja aegu samase suurriigi suured kaitseinglid Inglise ministritoolidel ei teadnudki, kus ilmakaares see „suurriit“ asub, ning juhtumisi sõrmega — Balkanile tortasid, kust Eesti arwasid leidwat. Aga kes tuletab juubelitus minewikku meele!

Ka meie wõiksimme sellest minewikust sedakorda mõõda, juukeli enese ja ta järeldataja juure minna, ainult mõnda filmatorawat nähtust ja mõtteawaldust sellelt alalt ei saa siiski puudutamata jätta, sest et need mitte ainult walgust ei wala „suurriigi“ tõelise suuruse peale, waid ka muidu mõndapidi tähtsad on.

Nimetame eeskätt Laidoneri kirjutust „Waba Maa“ juubelinumbris (46). Laidoner on üldse oma otsekohesuse poolest tuntud. Tema oli see, kes riigikogus awalikult Isborski 26-kordse mõrjutatöö heats kiitis; tema tunnistas hiljem riigikogus samati awalikult: tööliste poole ma muidugi ei pööra, sest ma tean, et need mind ei usalda. Müüdses kirjutuses kõneleb ta sama awalikult Eesti iseseiswuse tugevusest — 1. detsembril 1924. Ta kirjutab siin sõnasõnalt:

„Siin oli meie olemasolu uuesti noatera peal. Meil ei ole seniajani seda hädaohju weel küllaldaselt hinnatud... Tege-likult rippus seisuford ära mõnest üksikust momendist. Oleks mäsajatel korda läinud wallutada sõjaministeeriumi, purustada sõjawäe keskparaati waimlikelt ja materjaal- feld, wiimast sõjawäe telegrahwi keskjaama

wallutamise näol, ja oleks mäsajad mõneks tunniks suutnud wõimu oma kätte saada, siis oli wõimalik et meie rahwa ajalugu sootuks teise pöörde oleks wõinud saada. Ühte wõib öelda: meie ei oleks siis mitte üüüd wõinud pühitseda waba-riigi iseseiswuse kümnendat aastapäewa.“

Siin tunnustab Laidoner temale omase otsekohesusega seda tõsiasja, et ei laialised rahwahulgad ega ka sõjawägi sel kriitilisel filmapilgul Eesti kodanluse walitust ei toetanud. Wastasel korral poleks mingi- fugune üksit moment nii ähwardaw wõinud olla kui seda Laidoner kujutab. E. heidab siin täiesti kõrwale selle luulejutu, millega Eesti ajakirjandus alati kelgib, luulejutu, nagu oleks sõjawägi ja elanikud üksmeel ülestõusu vastu olnud. Tema tunnustuse järgi oli „demokraatia“ aluspõhi sedawõrd nõrk, et kui kommunistid ainult mõnets tunnikski wõimu oma kätte oleksid saanud, siis „iseseisew“ Eesti ilmakaardilt pühitud oleks olnud. Seda walge kindrali tunnustust tuleks igatahes meele tuletada ka neil meie kommunistidel, kes wäga ja wäga „kindlad“ olid — enne kui pärast 1. detsembrit — et Eesti töörahwas oma jõuga kodanluse wõimu murda ei jaksawat. —

Teist ajaloolist momenti puudutas juubel ainult laudfeld: juubelimanifesti koktuseadjad (igawene presidendikandidaat ja marutagurlane Püts ning sots Üst kaelas- titu koos!) olid tarwilikut arwanud Salsa okupatsiooniga terawalt iseloomustada. See oli Salsa walituse esitajale walus ja ta hakkas lärmi lööma, meele tuletades, et Eesti kodanlus ometi Salsa okupatsiooniwägedele teatud määral oma iseseiswuse eest tänu wõlgnewat. Juubeldajad salgasid selle kõige kindlamalt maha. Oli ju juubeldamise tähtsamaks aineks sellest kõltsu- tada kui wäga ja wäga osawad poliitikud, kui wahwad, kawalad, ennatfsalgajad kōit need kodanlised kangelased Eesti riigi loo- misel ja kaitsemisel olemat olnud. Seda au ei tahetud mingi hinna eest teistega jagada.

Meie tuletame siin ainult paari asja- olu neile kelgatsitele meele, mis unuud näiwad olemat. See on esitets Riigi

Teatajas (14. nov. 1918) äratrükitud teadaanne Saksaa (okupatsiooni) sõdatite nõukogult, milles töötatakse „seni kui Saksaa väed meel siin on, rahu eest hoolitseb“ ja „ei ühelgi tingimisel julgeolekut häädadhtu lasta“. Teiseks, Posti ametlik teadaanne, et „uuemate sõjariistaderahu tingimiste järele peavad Saksaa väed Eesti- maalt niipea lahkuma kui liitriigid seda, maa sisemise seisutorra järele otsustades, sündsaks leiavad“, ja „et ükski eestlane uue demokraatlise Saksamaa sõjaväelasele ei hakka seda libedust kätte maksuma“ jne. Kolmandaks, Pätsi ja Larfa päevakäst 22. novembrist, milles loeme:

„... Eesti ajutine valitsus on kindel, et Saksaa sõjaväed, kelle hoolets Eesti idapiiri kaitmine on usaldatud, oma kohust wana wahwusega täidavad.“

Sellest peats mististi ilma seletamatagi selge olema, et Saksaa okupatsiooniväed niikanaks Eestiise jäeti, kui neid Eesti kodanlusel tarwisi oli, ja et Eesti valitsus idapiiri kaitmise (ja mujal ei olnudki midagi kaitsta!) just nende Saksaa wägede kätte usaldas, sest tal endal ei olnud mitte midagi Eesti töölistele Marwa all vastu saata. (Waata: W. Kingissepp, „Iseiseis- wuse ifte all“, lht. 36, 37.)

Meie ei tuletanud neid ridasid mitte selleks meele, et Saksaa ringkondade seisukoha õigustada wõi wahkohtunikuts olla selles waidluses, waid ainult selleks, et näidata, kuidas Eesti „wabadussõja“ kangelased ajalugu püüawad wõltsida ja mis- suguses walesäras need kelgatsid endid aja- loopeeglis tahawad paista lasta. Kõigest wõltsimisest hoolimata ei saa Eesti kodan- lus ometi maha salata seda tõsiasja, et ta Saksaa okupatsioonikindrali wabahärra von Seckendorffi armust ja okupatsiooni- wägede kaitse sai oma „iseiseiswust“ jalule upitama hakata. Ja teadmata, kui kaua see kaitse oleks kestnud, kui mitte idast pealetungiwad punased „kaitsejad“ poleks plagamata ajanud. Aga see „wabastamine“ polnud ju tepe mitte Eesti kodanluse teenus. —

Meie ei saa peatada juubelisündmuste käigu juures, mis sedawõrd kroonuliku laadi tundub, et see trallitajatel endilgi läilaks läks ja nad seda awalikult hurju- taksid. Nimetame ainult, et sel trallil ta

oma „Hobõnta“ ei puudunud.*) Pidu- päewa õhtul sündis Südalinnas, kitsas Harju uulitsas, selle tagajärjel et tahelt- poolt platfidelst suured rahwahulgad kottu tungisid, hirmus surumine, mille juures mõnigi wigastada sai; ühel naisterahwal rõhuti rinnatorw sisse, mitmelgi kisti riided puruks jne.

Tähtsam on meil nende waimliste „Hobõntade“ juures peatuda, mis juubeli käigus nähtawale tulid. Juba eelmises ülewaates tähendasime, et Eesti kodanlus kõige mustema meeoluga oma suurpäewa pidutsemisele vastu läks. Ka pidutsemise hoos ei leidnud ta — kui kroonulitud kõlftutused maha arvata — paremat, rõõm- samat meeolu. Kõige awalikumalt ja selgemalt annab oma hinnangu Eesti täna- päewasele seisutorrare olse juubelipäewal (w.: „Raja“ juubelinummer — 46) see- sama kindral Laidoner.

„Paistab et rahwa kistide — niitelda seltskonna organiseeritud enese tegewuse alal meil edu märgata ei ole, oleme ifegi tagasi läinud mõrreldeks enne sõjaagse seisut- korraga, selle ajaga, kus Eestiit walitsetes wõõras wõim.“ Tuuakse näitets hariduse- asutusi, kes enne oma jõul töötasid. „Ka majandusline enesealgatus ja seltskonna organiseeriw tegewus on nagu nõrkenud.“

„Millega seletada neid wäärnähtusi riigi ja rahwa elus? Mille tagajärjel on tekkinud passiwus meie seltskonna tegewuses? Millega seletada seda ebaustu riigi nõiatepi sisse?“ (Et igas asjas riigi peale loodetakse — G. P.) Põhiseletuse leiab Laidoner selles, et „oleme pärinud endise Wene seltskonna ideoloogia ja aru- saamise riigi ja rahwa wahetorrast“.

Ja siis loeb kindralihärra üles, kes kõik riigi nisa otsas imewad: kultuur- hariduslikud asutused, samati heategewad asutused aina nuruwad riigilt toetust, ilma milleta ei suuda ülewal seista. Kirjanikud ja kunstnikud elawad riigi kulul. Majan- duse alal on erapangad suured riigi wõlg- nitud, ühistegelised laenuasutused weel

*) Tsaar Nikolai II kroonimisepidustustel Moskwas 1896. a. sündis kohutaw õnnetus: lagedal Hobõnta wäljal, kuhu inimesi, ilma wastawa torwaluseta, määratud hulgal lasti kottu koguda, tuli rõhumine, hirmusegabus, tallamine, kusjuures tubanded ja tubanded inimesed surma said wõi wigajets sõutti.

enamgi; samati suurem osa tööstuseettevõtteid; ootatalude omanikud on riigi liikandid, asunikute oluford rippub riigist. Selle tagajärjel on „riigivõim sunnitud maksudena välja pressima mis võimalik. Selle tagajärg on aga rahulolematuse mitte ainult riigivõimuga vaid isegi riigivõimuga.“

Vaidoner tunnistas Eesti kodanluse täiesti loomemõimetaks — kõigil aladel, majanduse- kui haridusetöös. Et selles just eriti Vene seltstonna ideoloogia põhjusets oleks, on ühekülgne vaade; Eesti kodanlus vaatab nagu iga kodanlus riigi peale kui aparaadi peale, mille abil ja kaudu ta töörahvast oma kasuks kurnab ja imeb, rõhub ja orjastab. Ja kuna ta oma enesetapva poliitilise majanduslikelt alalises surmavalus sipleb, siis on arusaadav, et ta kõige kümne küünega aina riiki lüpsab, s.o. riigi kaudu töörahvast imeb. See paistab ühtewiisi terawalt filma ärimeeste juures, kes ainult riiklistest laenudest elavad, kui ka kirjanikkude ja kunstnikkude juures, kes riigipainul kõrtides larmitsewad. See ajab hinge täis wanal Teemandilgi, kes samases „Raja“ juubelinumbris otse südametäiega kirjustab:

„Üldine aja waim on enamast ka meil täiel määral maksma pannud. Kõrte oodetakse ja loodetakse riigilt; tema peab kõrt tegema ja korraldama. Kodaniku ennast, waba isikut otse suurestegetwa klaafiga. Ei näe ega kuule teda ilma riiklise eestkostmiseta. Kõrt, mis sünnib, kannab ametlikku, riiklist laadi. Kegi pidustusi toimetatakse riigi abil. Minister astu wagonisse ja sõida mööda kodumaad, ole wibu „number“, üks siin, teine seal.“

Meist hinnanguteft kodanluse põhiehitajateft jattub, et selleft meeleolust aimu saada, mis sealsetis kühides juubeli puhul walitseb. Suure lihada mõiks lühidalt ainult weel ühte omapärast nähtust, nimelt seda, et kristlased oma piiskopi ta uues, hiljuti sakstelt arwõdetud toomkirikus — tühjadele pinkidele lahkid juubelijumalateenistust pidada. Sest rongariius kodanlusekildfond on teiste kodanlusekühidega riigimolli paremate palade päraft tülis, ja siin rebenegu kas jumalajant, taakuhuwid nõuawad oma õigust.

Uwelu, kirik, pidawat olema kodanluse kõbluse alus. Misjugal teel see areneh,

selle kohta mõtab üks juubeli kajastaja „Päewalehes“ (nr 62) sõna. Ta kirjutab (noorte kaswatusest) muu seas:

„Leidub algkooli õpilaste hulgas ka pusitangelasi. Kurikalduwustega laste koolid . . . on täis. Päiatse peale — weel on tarwis seefuguseid koole. — Mõnes maanurgas ei saa pidada ühtki awalikku, fagedasti ka perekonnapiidu, kus ei tule ette lasteriistadega surmamissi ja haawamissi ning pusitamissi. Enesetapmine mõtab kohutawalt maad. Põhjuste hulgas ka noortel, alles elualgajatel — elutüdimus. Noorte kuritegewus kaswab; Haru kooolonia on täis noori karistusealuseid. Tõõst lugupidamine tahab kaduda; tööta oletut ja kergel elu peetakse elu lõppsihiks. Kerge-meelsus, kõbliline lõtwus ja üldine kehaline nõrtus mõistawad maad jne.“

See noorpõlv on Eesti „demokraatlike wabariigi“ wili, ta annab ühtlasi ka aimu selle „demokraatlike“ suurrahwa tulewiku wäljawaadetest. Ja siin on kaks sihtjoont: kas pillaw hõlbuwelu, prassimine ja logelemine, wõi — kel see ei õnnesta — enesehäwitamine. Sest mingit muud eesmärki elamisel ei ole.

See on üks külg juubeli iseloomust. Misjugal weel olla teine külg — seal, „kuhu päike ei paista“, kus mitte ei saa mõtelda prassimisest ju logelemisest, waid kelle arwel see prassimine ja logelemine, see taakuhuwide mõitlus sünnib? Eesti sotsiaal-demokraatia peres leidus õieti ainult üks hääl, kes teatub määral, olgugi oma juubelikirjutuste sabas ja sedagi — wäljamaal, seda sõba kergitas. Soome, Rootsi ja Sassa lehtedes ilmus Mikkel Martnalt kirjutufti, milles ta Eesti tööliste rasket seisukorda kujutas; suureft tööpuuduseft, 10-tunnisest tööpäewast, sotsiaal-demokraatlike liikumise äärmisest nõrtuseft ja sotside lehtede närususeft kõneles. See sotside nõrtus ei andwat võimalust kommunistidega edulalt wõidelda, ja — sotside kahjuks — pidawat ainult politsei kommuniste nõttime. Majandusline seisuford olewat Eesti palju rufuwam kui enne rewolutsiooni. Rahwas olewat pettunud, seisuford wäljakaunatamata, reaktiioon minewat iga päewaga kangemaks, ja see kõit loowat pinna riigiwäenulisele kühutusele. Mis seda wanafotfi muidugi ei tatiistanud riigikogu abiefimehena Rootsis kuninga pere-

lõnnaga „kõigest poliitikaft“ juttu westa ja Gesti demokraatiat efitada.

Ka see hinnang on fifemise pankroti tunnistus, kuid seeford sotfidele: demokraatia on Gesti üldse ja Gesti töörahwa eriti wiinud hullemasse seisuforda kui ta oli tsaariajal, demokraatiast on aina iga päewaga kõwenew tagurlus (juba pooltofinat aastaid tagasi oli see tagurlus Gestis, Martna awaliku seletuje järel, hullem kui tsaarivalitfus) järele jäänud, aga sotfiaaldemokraatia ei näe fiisfi muud teed kui — seda „demokraatiat“ kõige oma wõidifewa sülbihingega toetada ja kommunistide taagitamifel kodanlusel abils olla nõõri seebitamas. Ja muud teed ei näe ta sellepärast, et ta ammugi töölistewõitluse teelt on lahkunud. Meieaja ühiskonnas on aga ainult üks selget teed: tagurlus ja töörahwa rewolufioon. Sellepärast ei jõua sotfiaaldemokraatia arwustus juubelpühäl taugemale kui pifitilluluse norimifeni riigitogu manifesti ükfite punktide kallal, mille taga aga kodanlusjega täiel wäerinnal ühes tõmmati.

Terawama ifeloomustufena wõitfime tuua „Waba Maa“ juubelinumbriift (46) ühe Ameerika eestlase muljed Gestiift. See hindaja ei ole taugelifti töölisteklassi teadlit liige, kommunisti üle ostab ta „ainult kurwalt naeratada“, nagu tunagi jantistunud töõõri, kes ainult dollaritele elab. Krusaadow, et ta läbi ja läbi ifamaalane ja rahwuslane on. Ja mis leiab see juubelihindaja Gestis?

„Efinene aifi — mitmesugune puudus. Seefama puudus, wiletsus, mis meid, kodujõudnuid, aastate eest Gestiift lahutama sundis. Tulgu wastu õde ehk wend, sõber, tutaw, wõhivõõras, — igaüks kurdad puuduse üle: ei ole töõd, juur pere, wäitfed palgad, elufallidus. Käitfin Tallinna tehastes ja tutawates töõlisteperefondades. Dmasin raste mulje. Wist laua mäletan järgmifi pilte: läitfin Wene-Balti tehasesse lõunatunnil. Töölifed kütitasid kus juhtus ja närifid kodus taskupifitetud lõunarooga: mõni filk kafe leimawitluta wahel ja pudel külma teed . . . Eðafi sattufin tutawasse perekonda. Kodu oli naine kolme lapsjega, mees alles töõl. Korteriiks oli sel perekonnal wäike tuba töõõgiga, millede wahel puudus üks. Kitfas nagu kaste. Lapsjed istufid laua ääres ja sõid, ema õmbles midagi. Ujafime juttu. Korraga küfif 5-aastane plita: „Ema, kas me teedetud filku peame ifale ka jätma?“ Taerawane, mõtlefin, ka filku peab hoidma!“

Ja, see on juubelirohha tagumine külj — ka filku peab hoidma . . . kui teda alati oletski. Ja kui kõiit kroonulise kassitulla, kõiit hilbud ja kõlksud, puudri ja wififi tõmulise juubeli näõlt maha õerume, fiis näeme, et tõelifelt kogu selle fiindmustiku põhitooniiks jääb seefama filk, mis töõlifel toiduks on wabrikus kui kodus ja millest ta mõnikord ilmagi peab olema.

Silgune juubel — see oletski tabaw hinnang.

S. Põõgeman

Taktilised küsimused rahwuswahelises töölisteliikumises

Kommunistlise Internatsionaali täidesaatwa komitee weebruarikuu laiendatud istangul seisid esimesel kohal kommunistliste parteide taktika, wõitluse meetodide küsimused praeguses olukorras. Wastuwõetud otsused Englise ja Prantsusmaa kommunistliste parteide uue taktika kohta kutsusid teise Internatsionaali bürokratide seas päris tormi esile. Siamaani kuulutasid need wähe auwäärt töõlistewõitluse äraandjad, asumaade rahwaste kurnamise pooldajad oma lehtede ja kõnede läbi, et kommunistlised

parteid on pankrotis, et kommunistidel mingit mõju pole töõliste juures, kuid nüüd korraga hakkas see bürokratide pere kui erilase pesa kihama. Tähendab, nende lobas Kommunisti pankrotist ei olnud terakestki tõtt, kommunistliste parteide lõõk oli hästi antud ja läks pihta. Ei ole huwitufeta märkida, et sotsid, samuti ka igasorti kodanlised ringkonnad igal maal ühel häälil kommunistliste parteide uut taktikat, kui Moskwa „surweawaldust“ wäljamaa komparteide peale seletawad. — Moskwa

sundis Inglise kommunistidele uue taktika wägise kaela. Moskwa kergendab Inglise ja Prantsuse kõige tagurilismatele ollustele wõitu tööliste üle — hädaldawad sotsid kooris igauks oma wiisil.¹

Waatame lühidalt, mis otsustas Kominterni täidesaatwa komitee laiendatud istang Inglise küsimuses ja missugune tähtsus neil otsustel on rahwuswahelisele rewolutsioonilisele töölisliikumisele. Inglismaal lähenewad walimised. Seni ajani oli Inglise kommunistiline partei Inglise töölistepartei ja töölistewalitsuse asjus seisukohal, mida soowitas Leenin Kommunistlise Internatsionaali teisel kongressil 1920. a. Leenin ütles, et Hendersonid, Macdonaldid ja Snowdenid pole küll karwawäärtki paremad Scheidemannidest, Noskedest, kuid siiski tuleb Inglise kommunistidel püüda selle poole, et kompartei saaks töölisteparteisse ehk tööerakonda wastu wõetud. Leenin luges kompartei astumist tööerakonda, kuhu kollektiivselt kuuluwad ka ametiühisused, ainsamaks abinõuks sideme loomiseks kommunistlise partei ja töölisteklassi lajade kihtide wahel ja wäikse kompartei hulgaliseks töölisteparteiks muutmiseks.

Sellest wälja minnes kirjutas Leenin oma raamatus „Pahemluse“ lastehaigus kommunismis“ Inglise kommunistidele: „Kui meie mitte rewolutsiooniline grupp ei ole, waid rewolutsioonilise klassi partei, kui tahame endiga hulkasid kaasa tõmmata (ilma selleta wõime lihtsalt lobisejaks jääda), siis peame, esiteks, Hendersoni wõi Snowdeni aitama Lloyd George'i ja Churchillil lüüa (wõi õigemini: sundima esimesi wiimaseid lööma, sest et nad ise oma wõitu kardawad); teiseks, töölisteklassi enamust aitama ta enda kogemuste põhjal tõearwamisele jõuda, et meil õigus on, see on, et Hendersonid ja Snowdenid oma wäikekodanliku ja äraandliku iseloomuga kuhugile ei kõlba ja et nad pankrotist ei pääse; kolmandaks, lähendama silmapilku, kus tööliste enamus Hendersonidest pettunud

on ja sel põhjal wõimalik on, tõsiselt kordaminekuga rehkendades, korraga Hendersonide walitsust kukutada.“

Niisugune oli seisukord 1920. aastal. Sellest ajast, kui Leenin seda kirjutas, on kaheksa aastat mööda läinud. See kaheksa aastat ei tunne, mitte üksi Inglise töölisliikumise ajaloos waid kogu rahwuswahelise töölisliikumise ajaloos, Hendersonide, Macdonaldide ja teiste sotside kõige pöörasemat äraandmist. Toome siin kõige lühema ülewaate neist sotside pattudest. Tööerakond oli Inglismaal wõimul ja ajas täiel aurul kodanlist poliitikat edasi, tööerakond aitas otsekohe sötetöölise streiki kägistada; tööerakonna juhid — Macdonaldid, Snowdenid ja teised ametiühisuste bürokraadid olid niihästi nn. „töölistewalitsuses“, kui ka pärast „töölistewalitsust“ kõige truimad asumaade rewolutsioonilise liikumise kägistajad, Nõukogude-Liidu weriwaenlased („Sinowjewi kiri“). Need ja terve rida teisi „wägitegusid“ töölisteliikumise wastu seawad tööerakonna juhid kõrwuti kõige öelamate töörahwa waenlastega, Inglise „kõwapealiste“ juhtidega. Ka niinimetatud pahempoolne tiiw, Purcell'iga eesotsas, on ennast nende aastate wältel, kui kodanlusega koostöötajad töölistele paljastanud. Miljonid proletaarlased on tegudes näinud, missugune wäärtus Macdonaldi „sotsialismil“ on, et „Hendersonid ja Snowdenid oma wäikekodanliku ja äraandliku iseloomuga kuhugile ei kõlba ja et nad pankrotist ei pääse.“

Teiseks põhjuseks, mis Kommunistlist Internatsionaali taktiliste küsimuste läbiwaatamisele ajas, on Inglise imperialismi ummikusse sattumine. Inglise kodanlus elab oma wiimaseid „elu ja jõukuse“ päewi. „Inglismaa walitseb merede üle“ — see Inglise kodanluse uhke lipusõna on juba nüüd, tänapäew, ainult mälestus endistest „hiilguse aastatest“. Asumaade rewolutsiooniline liikumine kisub endisest wägewast Inglismaast tükk tüki järel paremad osad wälja, Ameerika sõjalaewastik kaswab palju kiiremini, Inglismaa walitsejad ei suuda sellele pöörasele wõistlusele järele. See teeb kõik erakonnad Inglismaal weri-

¹ Teiste järel kilkab sellest ka Eesti sotside rämpsupundar „Rahwa sõna“ (nr 79), kes pööraselt wihane on, et Kominterni sotsie samati töörahwa waenlasteks peab nagu kodanlustki. Koer tunneb kaigast.

waenlaseks töörahwale ja igale liikumisele, mis selle endise wõimsa maa wägewust nõrgestab. Inglismaa walmistab endiselt sõda Nõukogude-Liidu wastu. Macdonaldid toetawad otsekohe, ilma punastamata kõiki kodanluste surweawaldusi olgu see Hiinas, Indias, sissemaal oma tööliste wastu ehk N.-Liidu, kui rewolutsioonilise hälli häwitamiseks. Tööerakond on muutunud kolmandaks kodanliseks erakonnaks, kes tööliste huwidest wäga wähe hoolib. Sedasama wõime ütelda ka teiste maade sotsliste ehk teise Internatsionaali parteide kohta. Prantsusmaal on wäikekodanlised wabameelsed parteid — alates sotsialistidest ja lõpetades wabameelsetega — endid täiesti suurkodanluse teenistusse annud.

„Walitsewate klasside poliitika Inglismaal püüab oma mõjupiirkonda tõmmata ka töölisteorganisatsioone, tööliste parteid, ametiühisusi, waatamata otsustawa wastupaneku peale töölisteklasi poolt. Juhid püüawad järk-järgult oma organisatsioone kodanlise riigi aparaadiks ja ettewõtjate ühisusteks muuta.“

„Üleüldine Töö Konfederatsioon (Prantsuse kollaste ametiühisuste liit) deklareeris awalikult oma walmisolekut kodanliste klassidega koostöötamiseks, ja püüdis rahwusliku majanduslise nõukogu wahetalitusel kodanlise riigi lahutamata osana töötada.“

Samasugune on seisukord igal kapitalistilisel maal. Kapitalistiline ratsionaliseerimine wilakse läbi tööliste kulul. Tööliste palgawõitlus muutub ikka raskemaks, sest sotsid sahkerdawad iga streigi tööliste seljataga maha. Lajalistes tööliste hulkades kaswab rewolutsiooniline meeoleolu, tööliikumises märkame kiiret pahemale poole minekut. See sundis Kommunistlil Internatsionaali tõsiselt rewolutsioonilise wõitluse taktika küsimusi arutama, et tööliste pahemale poole nihkumisele kindlat organisatsioonilist alust luua.

Inglismaad loetakse juba wanast heast ajast saadik klassiliseks parlamendi ja reformide maaks. Rewolutsioonilisel taktikal ei arwata Inglismaal kunagi edu olewat. Seda toonitawad kõik, alates sotsidest ja lõpetades meie

Eesti kodukaswanud tõsikutega, kes oma peremehele igas asjas tahawad headmeelt teha. See oli ka üheks põhjuseks, miks Inglise sotsid kommunistlise partei uuest taktikast kuuldes niisugusesse ärewusse sattusid. Täidesaatwa komitee laiendatud istangu otsusest loeme:

„Kommunistiline partei on käesolewal silmapilgul, silmas pidades ametiühisuste ja tööerakonna wahekorra iseäraldusi, sagedasti tööerakonna distsipliiniga seotud (näit. ametiühisuste ja tööerakonna konwerentsidel, kus terwe „organiseeritud töö“ nimel parlamendi kandidaate määratakse jne). Nüüd tuleb otsustawat wõitlust selle distsipliini wastu pidama hakata, mis wabameelse tööerakonna bürokraate töölisteliikumisega seob, tööliste tahet maha surub ja kommunistlise partei isetegewust piirab.“

Praegu kuulub Inglise kommunistiline partei tööerakonda, nagu ametiühisusedki. Ametiühisuste bürokraadid peawad metsikut wõitlust kommunistide wastu, heidawad kommuniste iga wäiksemagi distsipliini-rikkumise eest tööerakonnast wälja. Kommunistiline partei toetab oma tegewuses pahempoolsetele töölistele; lajaliste tööliste hulkade huwides, nende organiseerimiseks töötabki kommunistiline partei, ja sellepärast oleks Thomaste ja Macdonaldide distsipliinile allumine tööliste huwide äraandmine — see ei ole rewolutsiooniline taktika ja niisugune taktika ei too ühelegi töölisele kasu. — Tuleb otsustawat wõitlust alata töölisteliikumist halwawa distsipliini wastu. See oli esimene muudatus taktikas, mille raskusepunkt on sotsliste juhtide wastu sihitud. Kuid Komintern ei ütle, et kompartei peab tööerakonnast wälja tulema ja igasuguse sideme selle asutusega katkestama.

„Praegusel ajal ei ole veel otstarbekohane tööerakonda astumise hüüdsõnast loobuda sellepärast, et tööliste partei oma organisatsioonilise ehituse pooldest ei ole veel lõpulikult ja terwelt sotsialdemokraatlikeks parteiks muutunud. Samal ajal tuleb wõitlus tööerakonda wastuwõtmise eest pealetungiwaks wõitluseks partei äraandliku juhtimise wastu muuta.“

Walimisetaktika kohta ütleb täidesaatwa komitee resolutsioon:

„Sellega on ka määratud kommunistlise partei walimise taktika: partei astub, nagu ennegi, walimistel iseseiswa organisatsioonina üles, oma platwormiga, oma hüüdsõnadega jne — wastukaaluks kõigile wõitlewatele jõududele. Kuid kommunistline partei püüab maksimaalselt oma iseseiswaid kommunistlisi kandidaate üles seada. Kommunistline partei toetab igatewiisi neid kandidaate, kes tööerakonnast on wälja wisatud ja kes wastukaaluks tööerakonna „streigimurdjate“ ametlistele kandidaatidele on üles seatud. Samal ajal tuleb suurendada kihutustööd tööerakonna kohaliste organisatsioonide uute walimiselsete konwerentside kokkukutsu- miseks kommunistide ja pahema tiwa poolehoidjate üheõigusluse alusel. Kui tööerakonna aparat, waatamata tööliste nõudmisele, tõrgub konwerentsi kokku kutsumast ehk ei luba kommuniste ja pahempoolseid töölisi sellest konwerentsist osa wõtta, peab kommunistline partei ühiselt pahempoolsete töolistega mitteametlikud walimiseelsed konwerentsid kokku kutsuma.“

Niisugune on see töölisteorganisatsioonide „lõhkumise“ otsus, mille üle sotsid igal maal suurt kisa tõstawad ja kommuniste tagurluse wõidule aitamises süüdistawad. Iga tööline wõib ja saab aru, milles siin asi seisab. Seniajani ilmus walimistele kolm erakonda: tagurline erakond, wabameelsed ja tööerakondlased. Esimest korda Inglismaa ajaloos esinewad iseseiswalt kommunistid. Muidugi ei tule kommunistlistlise partei wõidu üle mingisuguseid pettelootusi hällitada. Nagu igal demokraatlisel maal, nii wõetakse ka Inglismaal kõik abinõud tarwitusele, et kommunistlise partei walimiseleilmumist takistada ehk selle tagajärgi nii wäikseks teha kui wähegi wõimalik. Kuid mitte see ei ole tähtis kas meie partei 100 kandidaadi asemel 5 wõi 10 parlamenti wiib, waid see et Inglise ühiskondlisesse wõitlusesse ilmub „neljas klass“, uus jõud, kelle mõju ja ulatus iga päewaga kasvab, kelle edasitungimise kiirust wõib küll ajutiselt takistada, nagu jõe jook-

sule tammi püütakse ette teha, kuid ükski jõud ei suuda selle uue, wõitlusewäljale ilmuwa partei edasimineku sihtjoont muuta, seda teise, kodanlusele soowitawasse weesängi juhtida.

„Mõnel juhtumisel wõib tööerakonna kandidaate aktiivselt toetada, kui nad endid kohustawad tööliste eluliste nõudmiste ja kommunistlise partei tööerakonda wastuwõtmise eest hääletama.“

Ja seda manööwerdamist kardabki Inglise tööerakond, kardab terwe ilma sotsiaaldemokraatia. Kui kompartei oleks lihtsalt otsustanud, et ta tööerakonna wastu on, ei taha temaga mingisugust tegemist teha, läheb iseseiswalt walimistele, wõitleb täiesti lahus ka neist kihtidest, kes rahul ei ole sotsliste juhtidega, kuid siiski weel kommunistlise partei poole ka ei hoi, see oleks sotsidele palju wähem kardetaw olnud. Kommunistline Internatsionaal aga teeb wastupidi. Ta õpetab parteisid kõige raske- mates ja keerulistemates tingimistes niisuguse wõitlema, et rewolutsiooniliste tööliste eelwäed omale laialise poolehoiu wõiksid kindlustada, mitte ainult oma kindlate toetajate ridades, waid ka nende seas, kes weel kahtlewalt, umbusklikult kommunistide peale waatawad, kes weel ei tea, mida kommunistid tahawad ja mis nad töölistele wõiwad anda. Kommunistid on kohustatud niisuguste töölistega koostöö worme otsima ja peawad need ka leidma, mis ühest küljest selle tiwaga tarwilist täielikku ühtesulamist kergendaks ja kiirustaks, teisest küljest aga kommuniste ei takistaks oma ideelist ja poliitilist wõitlust äraandlikkude juhtide wastu edasi pidamast.

Uue taktika sügaw mõte tähendab rahwuswahelises töölisteliikumises kõikide rewolutsioonilise jõudude koondamist wõitluseks ühel pool kapitali piirita kurnamise ja pealetungimise wastu, teisel pool sotsliste juhtide äraandliku tegewuse ja sahkerdamise wastu. Wõitlus kahel wäerinnal — niisugune on rewolutsioonilise töölistklassi suurem ülesanne praegusel silmapilgul.

Muidugi ei ole rewolutsioonilise wõitluse taktika igal maal ühesugune, See, mis kõl bab Inglismaale, ei ole wast

kõlbulik Prantsus- või Saksamaal. Ühesugune on ainult küsimuse ülesseadmine: võitlus kodanluse ja sotside vastu. See hüüdsõna on ühine igal maal. Võitluse viisid muutuvad selle järel, misugustes tingimistes wastava maa töolisteliikumisel tuleb tegutseda.

Täidesaatwa komitee laiendatud istang andis komparteidale üldjuhtnõõrid taktilistes küsimustes ka ametiühisuslise liikumise alal. Wastuwõetud otsuses öeldakse, et kommunistide põhiülesandeks ametiühisustes on hulkade võitmine ja nende organiseerimine kommunistlike parteide ideelise mõju alla. Kodanluse terrori ja sotside lõhkumistöö ja nende mõju tõttu ametiühisustes on ametiühisusline liikumine üle ilma killustatud. Ühel maal on ametiühisusline liikumine ühtne, ametiühisuste algorganisatsioonides töötavad rewolutsioonilised vähemused (Inglismaal, Norras, Ameerikas jne), teine grupp maid on lõhutud ametiühisuslise liikumisega, kus kõrwuti sotsliste ametiühisustega ka rewolutsioonilised ametiühisused (Prantsusmaal, Tschehho-Slowaakias jm.) tegutsewad. Nii võiks kogu ilma ametiühisused 10 gruppi jaotada.

Missuguses seisukorras ametiühisused, kui suur mõju sotsidel, sellest oleneb ka taktika. Kommunistiline partei ja rewolutsioonilised töölised ei püüa kunagi ametiühisuste lõhkumisele, et kõrwuti reformistlike ühisustega oma rewolutsioonilisi ühisusi luua. Kes niiviisi rewolutsioonilisest taktikast aru saab, see on parandamata lobiseja liikumises, kes oma „pahempoolsusega“ ainult kelkida armastab ja oskab. Piltlik näitus niisugusest „rewolutsioonilisest“ ametiühisuse taktikast on Grimpeli „taktika“ Eesti ametiühisuslikes liikumises, kus see „pahempoolne“ lobiseja sellega tahab töölisi ametiühisusliselt organiseerida, et töölisi sotslistest ametiühisustest wälja astuma kutsub, just sellega sotsidele võimalust andes pisikese kildkonna poolt töolistele nimel kõnelda. Sest iseäranis niisugusel maal, nagu Eesti, on ühtne ametiühisusline liikumine töolistele eluline tarwidus ja ainult ühtses ametiühisuslises liikumises on Eestis võimalik sotside mõju kõrvaldada.

Sotside äraandmise ja kokkuleppepoliitika tagajärjel walitseb töolistele, eriti just parema osa töolistele seas paljudel maadel sotsliste ühisuste wastane meeleolu. Ei taheta sotslisse ühisusse minna. Selle taganemisemeleolu vastu tuleb wõidelda. Sotslised ühisused muutuvad ainult siis tõsisteks rewolutsioonilisteks ühisusteks, kui töölised seal proletaarlise juhtimise teostawad ja sotsid ühisuse eestotsast minema kihutawad. Rewolutsioonilise taktika arusaamise puudumisest võiks veel näituse tuua Tallinnast, kus kõrwuti sotslise ametiühisuste kesknõukoguga ühe ja sama põhikirja alusel veel teine kohaline ametiühisuste kesknõukogu on loodud. Sellesse kesknõukogusse kuulub 11 ametiühisust, kuna sotslises kesknõukogus 4 ühisust seisab. Kuid siamaani ei ole pahempoolne kesknõukogu midagi teinud, et neid kahte asutust ühte liita, et sotside juurest ühisusi ära tuua. Pahempoolne Tallinna ametiühisuste kesknõukogu oleks pidanud kohe oma esimesel koosolekul awaliku kirjaga sotslise kesknõukogu poole pöörama, ettepaneku tegema proletariaadi klassiwõitluse alusel ühineda ning sotsidelt igasugusest koostöötamise poliitikast walitsewate klassidega ja nende organisatsioonidega lahtiütlemist nõudma. Selle asemel „ootab“ aga Grimpeli poolt loodud kesknõukogu kuni wabariigi „mirawoi“ õigust hakkab mõistma, ja Grimpel usub oma lapsikuses wõi mõnel muul põhjusel, et „mirawoi“ küsimuse tingimata tema kasuks otsustab. Selle asemel, et sotside tegusid ja lõhkumistööd iga sammu peal paljastada, et sotsid sundida iga küsimuse peale otsekoheseid wastusi andma, mida nad kõige rohkem kardawad, sest et nad töölilistele awalikku wastust anda ei julge, tahetakse kõige „pahempoolsem“ olla ja räägitakse, et meie nende sotsidega üldse tegemist ei tee ja ei wõigi teha. Lenin kirjutas „Pahemluse“ lastehaiguses“, et lapsikud ja sootuks wilumata inimesed kujutawad endile ette, et kui üldse kompromisside lubamist tunnistada, siis igasugune piirjoon paendluse wahel, millega meie leppimata wõitleme, ja peame wõitlema, ja rewolutsioonilise marksismi ehk kommunismi wahel ära

on pühitud. Kuid üks osa „pahempoolseid“ on isegi niisugused, et nad üldse rewolutsioonilise wõitluse taktika üle waewakski ei wõta järel mõtelda, waid ainult iseenda arwamist ainuõigeks tunnistawad.

Täidesaatew komitee andis taktilistes küsimustes selged, leeninistliselt järelproowitud otsused kõigi maade kommunistlikele parteidele, rewolutsioonilistele gruppidele ja vähemustele ametiühisustes. Rewolutsiooniline töölisteklass astub uude wõitluse ajajärku. Uus ajajärk paneb rasked ülesanded niihästi

kommunistlike parteide kui ka kogu rewolutsioonilise töölisteklassi peale. 1920. a. kirjutas Leenin „pahemluse“ üle, et tarwis on õppida ja ära õppida, kuidas ilma erandita kõiki töö- ja tegewusalasid wallata, kõiki raskusi, kõiki kodanlikke harjumisi, traditsioone, kombeid igalpool kus tahes wõita. Need samad ülesanded seisawad ka praegusel ajal kommunistide ja kommunistlike tööliste ees.

Ilma erandita kõik töö- ja tegewusalad wallata! See on rewolutsioonilise taktika eesmärk. **O. R.**

Marksismi wõitluse wastu

Weebruaris sai 80 aastat, kui Marxi ja Engelsi „Kommunistline Manifest“ ilmus, mis oma wäikse kogu peale waatamata mitte ainult tööliste klassiwõitluse teooria alal silmapaistwal kohal ei seisa, waid ühiskonnateadusliste kirjatoode seas üldse üks tähelepanuwamatest töödest on. Peajoontes, äärmiselt kokkusurutult on siin antud ühiskonna arenemise käik minewikus, ühiskonna läbilõige ja selle analüüs käesolewast ajast ja ta arenemise põhjooned pika aja peale ettegi. Proletariaadi rewolutsiooniwõitluse teooria põhilased, mis siin ette toodud, on suuremal jaol weel tänapäewagi makswad. Ja igaüks, kes ühiskondlise wõitluse küsimustega tege mist teeb, leiab seal tänapäewalgi weel ikka uusi ja uusi mõtteid.

Kuid elu on selle 80 aasta sees, mis meid „Komm. Manifesti“ ilmumisest lahutab, õige pikkade sammudega edasi läinud, ühiskonna arenemine on wormisid omandanud, mida Marx ja Engels ei wõinud ette näha. „Komm. Manifesti“ kokkuseadjad ise elasid peale selle töö ilmutist tormise rewolutsiooniwõitluste ajajärgu läbi, mis neile just selle wõitluse alal suure hulga wäär tuslisi kogemusi andis. Ja nad kasutasid neid kogemusi oma wõitluste teooria täiendamiseks, süwendamiseks. Hiljem jatkasid seda tööd, ühiskondlise arenemise uute nähtuste ja klassiwõitluse uute kogemuste põhjal, teised teorialised jõud, eestkätt sm. Leenin,

kes Marxi ja Engelsi tööd imperialistilise ajajärgu kohaselt edasi arendas.

See on „Komm. Manifesti“ üks arenemisetee, mis roobasjoones käib ühiskonna enese arenemisega, nimelt klassiwõitluse arenemisega meieaja ühiskonnas. See ei ole aga mitte ainuke tee, mida mööda „Kommunistlike Manifesti“ wälja minnes on sammunud. Ka sotsid tuletawad „Komm. Manifesti“ tekkimist meele, ka nemad kõnelewad ta tähtsusest ja nimetawad teda oma waadete lähtekohaks, algallikaks. Aga kuhu on oma arenemises wälja jõudnud see tee? Mitte wäga kaugele eelmisest seisukohast, millel rewolutsiooniline proletariaat seisab; ainult et neid seisukohti üksteisest see nähtus lahutab, mida — barrikaadiks nimetatakse, wõitluseliiniks proletariaadi ja ta wastaste wahel. Nende wastaste hulgas on tänapäew tegelikult ka sotsiaaldemokraadid. Ja mitte ainult tegelikult, waid sinna on nad wiinud ka oma „marksistilise“ teooria.

Eesti sotside häälekandjas („Rahwa Sõna“, 79, 7. 4. 28) tuletab wanahärra M. Martna „Komm. Manifesti“ juubelit meele, ja, mis te mõtlete, kellelt wõtab ta selle marksismi põhjapanewa töö hindamise? Saksa kodanliselt professorilt Werner Sombart'ilt, kes seda liiki Marxi-wastaste kilda kuulub, kes ühe käega marksismi silistades ja ülistades, teisega tal salaja kaela keerata püüawad. Is. Martna wõtab Som-

barti seisukoha, kannab selle sotsidellehe lugejate ette ja — paneb punkti taha ning selle alla oma nime. Tähen-dab, kõik on korras, Martnagi meelest.

Mida sisaldab aga see hindamine, mis õieti marksismi teooria seletamine on? Kuidas saab kodanline professor — ja tema järgil Eesti sotsidetoekas teoreetik — marksismist, sellest proletariaadi rewolutsiooniwõitluse teooriast aru? Kuidas esitab Martna seda neile wähestele töölistele, kes weel sotsidellehte loewad?

„Sihiks (peab muidugi olema: ees-märgiks — H. P.) on seatud walmistuwahendite sotsialiseerimine; selle kättesaamise wahendiks wõi teeks — klassiwõitlus. Sellega kindlustas Marx proletaarilisele liikumisele kaks wankumata põhituge, milliste peal see pidi rajanema.“ See oleks ju wäga ilus, kui mitte Marx ise ei oleks kirjutanud: „Mis minusse puudub, siis ei ole minu teeneks ei praegusaja ühiskonna klasside ega nende omawahelise wõitluse ülesleidmine. Kodanlised ajaloolased kujutasid juba ammu enne mind selle wõitluse ajaloolist arenemist ja kodanlised majandusteadlased — klasside anatoomiat.“ (Kiri Weidemeyerile, 5. 3. 1852.) Sedasama wõib walmistuwahendite sotsialiseerimise teooria kohta ütelda — ka see oli juba ammu enne Marxi „üles leitud“. Niihästi Saksa professor kui ka tema järgil sammuja Eesti sots on seega Marxist ainult seda näinud ja õppinud, mis tõepoolest juba enne Marxi olemas oli ja millele Marx ainult kindlama kuju andis ja mis ta oma õpetuse teaduslikult põhjendatud süsteemi koondas. Kuid see ei olnud ei kaugeltki kõige olulisem ega ka omapärane Marxi õpetus, kes selle küsimuse kohta ise (eelpool nimetatud kirjas) edasi kirjutab:

„See, mis mina uut tõin, seisib järgmiste asjaolude tõestamises: 1) et klasside olemasolek seotud on ainult teatud ajalooliste wõitlusewormidega, mis walmistuse arenemisele omased; 2) et klassiwõitlus paratamata proletariaadi diktatuurale wiib; 3) et see diktatuur ise ainult wahejarguks („üleminekuks“) on igasuguste klasside häwitamise teel ja ühiskondlise korra sisse-

seadmisel, kus enam mingit klassidesse jagamist ei ole.“

Põhimõte seisab siin, nagu näeme, proletariaadi diktatuur, aga just seda „elewanti“ ei näe kõige muu kraami hulgas ei kodanlane ega sots. See ei ole muidugi mitte ei juhusline nähtus ega ka teadmatus. Kirjatundmise puudust saab neile härradele waewalt ette heita, ise asi on aga kirja mõistmise ja seletamisega. Wäga terawalt iseloomustab seda Lenin:

„Peaasi Marxi õpetuses on klassiwõitlus. Nõnda kõneldakse ja kirjutatakse wäga sagedasti. See aga ei ole tõsi. Ja sellest ebatõest tekib alatasa oportunistlik marksismi wõltsimine ja ümbertegemine kodanluse waimus... Kes ainult klassiwõitlust tunnistab, see ei ole weel marksist, see wõib weel kodanluse poliitika raamidest wälja tulemata olla. Marksismi klassiwõitluse õpetusega piirata tähendab marksismi kärpimist, tema moonutamist, selleni wiimist, et ta kodanlusele wastuwõetaw oleks. Marksist on ainult see, kes klassiwõitluse tunnistamist proletariaadi diktatuuriga tunnistamiseni laiendab. Selles on kõige sügawam wahe, mis marksisti wäike- (ja ka suur-) kodanlasest lahutab. Sel kõwasil on tarwis tõelist marksismi mõistmist ja tunnistamist proowida.“ (Lenin: „Riik ja rewolutsioon“, eestik. tõlge, lk. 31.)

Milles seisab asi? Ei milleski muus kui rewolutsiooniwõitlusest lahtiütlemises. „Komm. Manifest“ lõpeb awaliku seletusega, „et kommunistide eesmärgisid ainult kogu praeguse ühiskonnakorra wägiwaldse kukutamise teel kätte wõib saada“. See taktika, see wõitluse arenemise tee wiib paratamata proletariaadi diktatuurale, kuigi Marx ja Engels „Komm. Manifestis“ weel seda nimetust ei tarwita. Marksismi paendliste moonutajate püüd on olnud teed leida, mis sellest rewolutsioonilise wägivalga ajajärgust mööda wiiks. Nad tõendawad selle tee leidnud olewat — demokraatias: selle asemel et sõjariistaga oma klassiwaenlast wõita, maha suruda ja ta wastupanekukatseid halwata, arwab sots wõimaliku olewat kodanluselt parlamendi hääletamisega

— demokraatlisel teel — walitsuswõimu wõtta ja samase demokraatiaga, häälte-enamusega, ilma wägiwallata, kodanlust sundida oma omaduseõigustest lahti ütlema. Lühidalt: ühiskondline rewolutsioon ilma wereta ja wägiwallata.

See wõib muidugi wäga „imelik“ olla ja kodanlusele on see teooria wäga meeltnõõda, kuid proletariaadi rewolutsioonilise klassiwõitlusega ja selle teooriaga — marksismiga — pole tal enam midagi ühist. Sotsid on rewolutsioonist ja klassiwõitlusest kõrwale heitnud ta tõelise sisu ja järele jätnud ainult wälise koore, mis ammugi enam ühtegi kodanlast wärisema ei pane, nagu seda „Komm. Manifest“ tõelise rewolutsioonilise wõitluse kohta ütleb. Kuhu see demokraatia tee aga wälja wiib, seda nägi Engels juba ammu ette, olugugi et paendlased marksistide perest siis ammugi oma arenemises lõpule polnud jõudnud. Ta kirjutas selle kohta muu seas:¹

„Mis puhtasse demokraatiasse ja ta tulewikuosasse puutub, siis olen ma sel arwamisel, et see Saksamaal märksa wähemat osa saab mängima kui wanema kultuuraga tööstusmaadel. Siiski wõib ta rewolutsiooni silmapilgul, kui äärmine kodanline erakond, kui kogu kodanluse ja isegi feodaalse majanduse wiimane lootuseankur, silmapilguks tähtsuse omandada. Seesugusel silmapilgul astub kogu reaktsiooniline ollus demokraatia seljataha ja toetab teda: kõik, mis reaktsiooniline oli, püüab ennast nüüd demokraatlikeks näidata... Iga tahes on kriisi silmapilgul ja kohe pärast seda meie ainsaks wastaseks — puhta demokraatia ümberkondaw kogureaktsioon, ja seda ei tohi, minu arwates, mitte tähelepanemata jätta.“

See kogureaktsiooni ühinemine on nüüd ammu juba ajalooline tõsiasi: imperialistilises ilmasõjas andis suurem osa sotsiaaldemokraatlisi parteisid „isamaakaitse“ pinnal kodanlusele kätt, tegi temaga lepingu ühiseks wõitlemiseks teiste maade töörahwa wastu. Ja imperialistilisele sõjale järgnewa rewolutsioonilaine suutis ilmakodanlus ainult

sotsialistiliste parteide ja teiste nende mõju all olewate töölisorganisatsioonide otsekoheisel ja teadlikul toetusel tagasi suruda. Eestis eriti oli sotsiaaldemokraatia alati rewolutsioonilise proletariaadi wastaste eesrinnas ja wõitleb seal tänapäewgi kodanluse wõimu alahoidmiseks. Tuletame ainult mõõdamines sama M. Martna ammutuntud ütelist kodanluse Siioni wärawawahtidest meele, kellena ta Eesti sotsiaaldemokraatiat iseloomustas.

M. Martna ei moonuta, kodanluse kirjatundja jälgil sammudes, aga mitte üksi Marxi klassiwõitluse teooriat waid — ja see on nüüd loogiliselt juba loomulik — ka Marxi ühiskonnafilosoofiat, Marxi ajaloolise materialismi teooriat üldse. Ta kirjutab (tõlgib, ilma waidlemata) Marxi kohta:

„Sotsiaalset liikumist ajaloo arengu jooksuwette juhtides ühendas ta selle määrawa ajaloo teguritega, rajas ta sealsetele majandustingimustele ja inimese iseloomuomadustele — näidates kuidas sotsiaalne liikumine majanduslistest ja hingelistest tingimustest oleneb. Ja sellega sai Marx ajalooliku ehk realistliku sotsialismi põhjapanijaks...“

Sellega oleksime siis poliitilise klassidelepitamise praktika kõrwal ka filosoofias õnnelikult „lepitamise“ teoriani, nimelt „ihu ja hinge“, majanduse ja inimese iseloomu lepitamiseni ehk filosoofilise dualismini wälja jõudnud. „Marksist“ Martna kannab siin Marxi õpetuse nime all lugejate ette teooria, mille järele majanduslised tingimused, inimese iseloomuomadused ja hingelised tingimused ühewäärilise algetena, põhiteguritena ühiskondliste liikumiste kujunemisel esinewad.

Muidugi wõib ka seesugune waade olemas olla, kus majanduslised tingimused (Marxi õpetuses — walmistawad jõud) iseseiswalt arenewad, ja nende kõrwal inimese iseloomuomadused ja hingelised tingimused niisamuti iseseiswalt. Kuid seesugusel waatel ei ole mitte kõigewähematki ühist marksismiga, Marxi materialistilise ajalooaattega, mis kõige kindlamajooneline mo-

¹ Fr. Engels: „Politisches Vermächtnis“, Internat. Jugendbibl. № 12, lhk. 18, 19. — Kiri 11. dets. 1884.

nism on, s.o. ühiskonna arenemise põhiteguriks ühteainust alget tunnistab, nimelt walmistawate jõudude arenemist. Kõik teised nähtused ja tegurid, seal hulgas ka iseloomuomadused ja hingelised „tingimused“ olenewat sellest algtegurist. Sellele waatele on Marx — räägimata Engelsist — õige kindla ja selge wäljenduse annud niihästi Martnale kui Sombartile küllalt tuntud kirjatöös „Zur Kritik der pol. Oekonomie“ (eessõnas), kus ta järgmiselt kirjutab:

„Oma ühiskondliste elunõuete täitmisel astuwad inimesed teatawatesse, wäljaspool nende tahtmist seiswatesse wahekordadesse, mis warade walmistamise aineliste jõudude teatawale arenemiseastmele wastawad. Walmistamise wahekordade kogu sünnitab ühiskonna majanduslise korra, realse aluse, mille peale õiguslise ja poliitilise korra pealised ehitused rajanewad ja millele ühiskondlised teadwuse teatawad wormid wastawad. Aineliste elutarwiduste walmistamise wiis määrab ühiskondlise, poliitilise ja üleüldse waimlise elu arenemise käigu. Mitte inimeste teadwus ei määra nende olukorda waid, ümberpöördukt, ühiskondline olukord määrab nende teadmise ära.“

See ei tähenda midugi, et kõik need teise astme tegurid (ühiskondline kord, iseloomuomadused, hingelised nähtused, waated, kombed, usk, eelarwamised jne) ühiskondlise arenemise peale mingit mõju ei awalda; wastupidi, neil kõigil on mõju, kord suurem, kord wähem, kuid esiteks on see rippuw alus- ehk põhitegurist, ja teiseks piirduw see mõju aluspõhja, walmistamise jõudude, ulatusega: tehnilised leidused ja nende tarwituselewõtmine rippub igakord omaaja walmistamisejõudude seisukorrast; ühiskondlised ideed tekkiwad makswa ühiskonnakorra tingimustest jne. Kui Sombart-Martna seisukohalt loogiliselt edasi minna, siis tuleks ütelda, et ühiskondline liikumine ära rippub rahwa tõugudest, nuhtluseseaduse paragrahwidest, usukommetest, rahwatantsudest jne, mis Marxi õpetuse küll wäga ja wäga „ajalooliseks“ ja „realistlikuks“ wõib teha, temalt aga ta kõige tugewamad omapärasused: materialismi ja

dialektika wõtab. Meie saaksime selles Sombart-Martna wäljaandes mingisuguse haleda eklektilise segapudru, milles niisamapalju filosoofilist idealismi leidub, kui nende poliitilises teoorias — wäikekoodanlist demokraatiat leidsime.

Lühidalt: sotsiaaldemokraatide poliitiline liit kodanlusega, nende tegelik sõjariistus wäljaastumine rewolutsioonilise liikumise, proletariaadi järjekindla klassiwoitluse wastu, wiis nad paratamatalt ka niihästi oma poliitilise kui ka filosoofilise teooria rewideerimisele, muutmisele. Ja et see praktiline tee sedawõrd otsustawa sisuga on, et ta sotside woitlusewäerinna meieaja otsustawates lahingutes sellele liinile, kus woitlew proletariaat marksismi alusel seisab, risti wastu seab, siis on loomulik, et ka sotside teooria Marxi teooriale risti wastupidiseks pidi kujunema. Sotsid on jõudnud poliitiliselt kui ka ideoloogiliselt sinna, kust nad pärit ja kuhu nad oma isakodu järele kuuluwad: üldisesse kodanlisesse leeri, kus nad ühe wäikekoodanlise partei sünnitawad. See sugusel lool weel sellest rääkida, nagu seisaks sotsiaaldemokraatia Marxi õpetuse alusel, nagu oleks „Kommun. Manifest“ ka tänapäew weel nende poliitilise ja ideoloogilise seisukoha aluseks, on tõelise elu ja ajaloo käegakatsutaw wõltsimine, mis seletaw ainult nende poliitiliste juudaste püüdega töörahwa silmi pimestada, et ta ennast selles wingus kergemini kodanluse tapatalli laseks tallutada. Tegelikult aga tuletab sots, kes tänapäew marksismist kui oma ilmawaatelisest aluspõhjast räägib, sitasitikat meele, kes praegu mustuses ringi ronides tõendab, et roosilõhn teda ümbritsewat, sest et ta — kord roosiaist juhtunud üle lendama. See marksismi roosiaed on sots-Martnal ammu möödnud minewik, ja asjata oleks nüüd kodanlise Sombarti kaenlas selle minewiku mälestusi tänase päewa tõsi-asjaks wõtta. Marksism ei muutu sellega wäikekoodanliseks rämpsuks, kui Martna teda — Sombartiga „parandada“ katsub. Rewolutsiooniline klassiwoitlus läheb edasi ja jaksab ka oma rewolutsioonilist teooriat igasuguste solkimisekatsete wastu kaitsta.

„Meie lahkumineku“

ehk

EKP „wastarinna“ ajaloolised unenäod

(Järg)

Imperialistilise sõja aeg

„Meie lahkuminekutes“ kirjutatakse julgelt edasi:

„Sõja ajal kaob see väikekodanlik („Narwa“ — J. A.) grupp uuesti, sest raske sõja aeg nõuab erilist jõupingutust, millega väikekodanlus kunagi toime ei saa.

„Sõja ajal ei ole Eesti töölistel ühtki enamlikku ajalehte, juurearwatud ka „Uus Ilm“ Ameerikas, kellel puudub kindel seisukoht.“

Hakkame selle süüdistuse tagantotsast peale.

Õige, töölistel ei olnud sõja ajal Eestis enamlikku häälkandjat; see oli tingimata suur puudus. Organisatsioon oli tõesti nõrk, et sellest raskusest üle saada. Waewalt aga on see „väikekodanlise Narwa grupi“ süü üksipäini. Ka „wanad parteiliikmed“, nagu sm. Jakob Palwadre (kelle „enamlisest“ tegevusest sõja ajal allpool paar näidet toome), kes nüüd teisi süüdistawad, ei suutnud sest raskusest üle saada.

Mis puutub sm-te H. Pöögelmani, N. Jansoni j.t. enamlaste toimetusel ja kaastööl ilmuwasse Ameerika enamlisesse ajalehte „Uus Ilm“, siis ei ole siin „wastarinnal“ muud ette tuua, kui — paljad, ihualasti paljad sõnakõlksud ta „kindla seisukoha puudumisest“. „Uuel Ilmal“ oli — kuigi tal sidet ei olnud enamlaste keskkohaga (W. S.-D. T. (e) P. keskkomiteega) — kindel sõjawastane, tsaariwalitsuse lüüasaamise ihkamise seisukoht, mille tõenduseks kümned weerud ja leheküljed selleaegsetest numbritest wõiks wälja kirjutada. Mõni inimene peab aga oma „ülimaks wooruseks“ seda kui tõsiasja kinnitada, millest ta mitte midagi ei tea ehk ainult kuulujuttude järgi kõneleb. Harilikult nimetatakse niisuguseid inimesi — tunnistajateks, kes

„mitte asja kohta“ ei kõnele, kuid tõepoolest mõeldakse nende all — wale tunnistajaid, keda nurgaadwokadid lootusetu seisukoha päästmiseks wälja tiriwad. Niisugusteks kahtlasteks tunnistajateks on ka „põrandaalused“ lendlehe-meistrid.

Ruumi wähesusel toome ainult mõned üksikud iseloomustawad wäljawõtted „U. Ilmast“ sõja algupäiwilt. Otse sõja lahtipuhkemise eel (nr 30 ja 31, — 24. ja 31. juulil 1914) toob „U. Ilm“ rea kirjutusi Wenemaa tööliste rewol. liikumisest:

„Üheks rõõmustawamaks nähtuseks Wenemaa tööliikumises on just see asjaolu, et laialised tööliste hulgad selle wooluga kaasa tõttawad, mis rewolutsioonilippu oma ees kannab. Kaugelt suurem osa töölisi ja tööliste organisatsioonid keskeneb rewolutsioonilise sotsiaaldemokraatia ümber, kuna teise tiiwa ümber, mille eesotsas kodanluse poole hiilivad sotsialistid seisawad, tööliste read silmanähtawalt harwenewad.“ (Nr 30.)

„... wõib olla on ligemal kui meie arwatagi wõime see päew, kus Wenemaa klassiteadlik proletariaat, kõiki rewolutsioonilisi jõudusi oma lipu alla kogudes, tirannilise tsaariwalitsusega otsustawale wõitlusele astub. Sest kõigest weresse uputamisest, kõigest surmakella helistamisest hoolimata ei lab ja kaswab ta ometi — Wenemaa suur rewolutsioon!“ (Nr 31, — 31. juul. 1914.)

Werepulma lahtipuhkemisel kirjutab leht (nr 32):

„Euroopa suurkapitalistid — need on, kelle arwele kohutaw sõda tuleb kirjutada. Neil on kodus eksploateerimise wõimalus kitsaks jäänud, nad janunewad uute maade järele, kus kurnamiist laiemal wiisil jatkata wõiks.“

Sealsamas awaldab leht arwamist, et see sõda kui „kapitalismi walitsuse lõpu algus pöörepunktiks saab inimsoo ajaloo“.

Edasi seletab leht Saksa sotsiaaldemokraatia allawandumist kodanlusele sellega, et „parlamentlist tööd tähtsaks peeti kui rewolutsiooni“.

Neile ridadele tuleb juure tähendada ainult weel seda, et „U. Ilma“ toimetajal, sm. Pöögelmannil, kõige ägedamaid lahinguid tuli lüüa selle osa parteilastega, kes teda süüdistasid, et ta sõjasüüdi mitte ainult Saksa imperialismi kaela ei weeretanud, waid tsaarwalitsuse kukutamise eest wõitles. Waidlused läksid sedawõrd terawaks, et kõik parteiorganisatsioonid sunnitud olid sõna wõtma ja wiimane kui üks neist tunnistas sm. P. seisukoha õigeaks. Iseäranis terawalt astus sm. P. kaitseks wälja sm. Janson:

„Kui keegi minu seltsimeest, sõpra ja kaaswõitlejat, minu lugupeetud lehetoimetajat ja waimlist kaswatajat ilma mingisuguse põhjendusega laimab... siis ei saa mina teda selle eest põse peale silitada ja kukla peale paitada.“ (Nr 32, 1916)

Mida tegi aga see „wäikekodaniline grupp“, kes „ära kadunud“? Wastus üsna lihtne: Awalikkude wõimaluste täieliku ärawõtmise järel, sõja algusest peale („Kiire“ kinnipanek, koosolekute pidamise täielik keeld jne), läks see „wäikekodanlik grupp“ oma rewolutsioonilise wõitlusega täiesti pöranda alla. Wäga arusaadaw, et „Päewalehe“ ja „Tallinna Teataja“ selleaegsed „enamliised“ kaastöölised, nagu Jakob Palwadre, selle „grupi“ tegewust ei näinud. Aga just selleks mindigi täiesti ja hoolega pöranda alla, et organisatsiooni seesmisest tegewusest, tegelastest jne iga warblane mitte uulitsarennis sirtsuda ei saaks — seni, kui see sirtsumine ka sandarmite kõrwu ulatab.

Kes oli see „wäikekodaniline grupp“? Ülemaal tõin ma pea kõigi agaramate toleaeagsete tegelaste nimed. Neist saadeti sm-d Wakmann, O. Rästas, Käsper, Suuder j.t. administratiivses

korras parteist osawõtmise eest Sibirisse ja teistes Ida-Wenemaa kubermangudesse. Terwe rida seltsimehi langes türmi. Suurem osa neid wälja saatmisi ja wangistusi pandi toime just parteitöö eest sõja ajal. Seltsiline S. Aro (Jänes) töötas Tallinna organisatsioonis kuni weebruarirewolutsioonini, ja temaga üheskoos tegutses terwe rida teisi „Kiire“ „grupi“ tegelasi. Tallinna, osalt ka Narwa organisatsiooni selleaegne tegewus on üksikasjalisemalt alles wälja selgitamata, kuid siiski on juba terwe rida üksikuid dokumente ja materjaale selleaegse parteitöö kohta olemas. Tallinnas¹ anti, peale kesk-kohast saadud ajalehtede, lendlehtede jne laialilaotamise, terwe rida lendlehti wälja. Laialine tegewus oli ränkade sissekukkumiste ja wangistuste tagajärjel raske, kuna kõik aktiivsem osa reast wälja löödi. Peab imestama Tallinna seltsimeeste wisadust, millega nad mitu korda rüüstatud organisatsiooni ikka ja ikka uuesti üles ehitasid. Ainult Eesti tööliste klassi wõitluste ja partei ajaloo wõitsijad ja need, kes ise sellele liikumisele täiesti wõöraks olid jäänud, wõiwad siin „wäikekodanlaste ärakadumisest“ kirjutada.

Ka Narwa organisatsioon, waatamata wangistuste peale, püsis kogu sõjaaja, aktiivselt osa wõttes sõjawastasest wõitlusest. Narwa organisatsiooni tegewusest sõja eel ja ajal awaldame ainult kõige lühemaid kokkuwõtteid sm-te Paldi, Wilkese ja Balewski mälestustest, mis seda tegewust iseloomustawad.

Esimestel sõjaaastatel töötas Narwas kolm parteiringi: Kreenholmis,² linawabrikus, kesklinnas ja peale selle neljas — raudteelaste ring. Koosolekuid peeti tihti korterites üksikute seltsimeeste juures, wahest ka wäljas. Koosolekutest wõttis mõnikord kuni paarkümmend, kord isegi ligi 40 inimest osa, wäljas rohkemgi. Koosolekutel olid kõneaineteks enamasti sõja küsimused: tsaariwalitsuse poliitika, Saksamaa sotsiaaldem. äraand-

¹ Waata „Klassiwõitlus“ nr 25-26, 1921. a.

² Töö laienemisel jaotati see ring hiljem kaheks.

mine, Zimmerwaldi konverents jne.; peale selle rewolutsiooni tähtpäewade ained: 9. jaanuar, Leenasünnimused jne. Samuti käsitati kohalikke küsimusi. Kreenholmi streigist 1915. a. wõttis parteiorganisatsioon tegewalt osa oma esitajate kaudu, keda ta streigikomiteesse saatis. Streik lõppes palga kõrgendusega.

Siilmapaistwamateks tegelasteks olid nimet. seltsimeeste mälestuste järgi: J. Anwelt, kes kõigis ringides lektoriks oli, tihti koosolekutel aruannelega üles astus, lendlehti kirjutas ja trükikoja asutamisest juhtiwalt osa wõttis; peale selle weel Tiiman, Stein, Wilkes, Balewski, Tramberg (raudteelaste organisator), Böckler, Palgi, Leena Waarmann, Hugo Wiilbach j.t. Töö oli väga mitmekesine: otsekohene agitatsioon ja organiseerimistöö tööliste hulgas niihästi wabrikutes kui ka linnas töökodades; lendlehtede laialitoimetamine, mis peaasjalikult õõseti sündis (töölistekasarmutes toipiti need ukse alt tупpa); koosolekute korraldamine.

Kuna suusõnaline kihutustöö äärmiselt takistatud ja kardetaw oli, siis sai kirjasona seda suurema tähtsuse; trükikoja asutamine oli sellepärast alaline päewaküsimus. Selleks kasutati igasuguseid teesid, kusjuures isegi sissekukkumisi ette tuli. Wenekeelne osa trükikojast sai juba 1915. aasta suwel käima, eestikeelset kirja läks korda alles märksa hiljem muretseda. Trükikoja puudusel walmistati lendlehti hektograafil ja schapitograafil, osalt ka käsitsi kirjutades. See käsitsi töö nõudis suurt waewa, sest tuli trükikähtedega kirjutada, et käekirja ära ei tuntaks.

Trükikoda asus Jamburi kreisis Ragulowo külas. 1915. a. augustist kuni 1916. a. kewadeni trükiti seal 9 lendlehte, esiti ainult Wene keeles, pärast ka Eesti keeles, peaasjalikult üldiseid sõja kohta käiwaid. Iga lehte trükiti 2—3000 eks. Lendlehti toimetati ka Tallinna.

Weel enne kui trükikotta tarwilik eestikeelne ladu saadi, otsustas Narwa ko-

mittee ajakirja „Sotsiaaldemokraat“ wälja andma hakata. Esimese numbril walmistamise kohta kirjutab sm. Palgi:

„... Meie saime Zimmerwaldi ja Kienthali materjalid. Tarwis on neid kohe wälja anda ja populaarsel keelel ära seletada et parteiseltsimeestele asi selgeks saaks... Ma pöörasin sm. Anwelti poole et ta juhtkirja ajakirjale kirjutaks, mille me komitee otsuse põhjal pidime wälja andma... Anwelt kirjutas artikli. Materjali kirjutas ümber Wilkes. Hektograafi tegin ma apteeker Akseli abil. Sel hektograafil trükkisimegi ajakirja „Sotsiaaldemokrat“ 1. numbril.“

Narwa komitee pidas korrapärast ühendust Peterburi komiteega, kellelt juhatusi ja kirjandust saadi. Wiimast jaotati Tallinna seltsimeestega, kellega ka muidu ühenduses oldi. Nii põgenes sm. Palgi Narwast, kus ta korter sisse kukkus, Tallinna, kuhu ta ka „Sotsiaaldemokrati“ (nr 1) kaasa wiis. Seal aitas ta Tallinna sm-hi lendlehti trükida. Temaga koos töötasid seal smd: Hea, Jüri Rästas, Amaalia Seidelberg ja sel korral Miku warjunime all töötaw Mihkel Peterkopp (Tallinna kom. liige, kes 1919. a. Eesti walgete poolt tapeti).

1919. aasta algul laotasime meie käsitsi kirjutatud lühikesi sõjawastaseid üleskutseid laiali (muidugi oli nende arw väike). Selleks ajaks oli Ragulowo trükikoda likwideeritud, ta tuli sealt ära wiia, siis aga leiti ta Narwa laskewäljal (kuhu teda lumesse peideti) soldatite poolt üles. Tähed müüdi kui wana metall maha. Nähtawasti üleskutsete laialilaotamise pärast, aga wõimalik, et ühenduses trükikoja organiseerija sissekukkumisega, oldi läbiotsimised, muuseas nende ridade kirjutaja juures.

Niipea kui esimesed teated Peterburi uulitsawõitlustest Narwa jõudsid, pani organisatsioon enda wõitluswalmis. 1. märtsil tulid Piiterist esimesed segased teated, tsaariwalitsuse kukutamise kohta. Kuid weel 2. märtsil oli linnas „kord“; korralik ühendus Piiteriga oli katkestatud. Siis otsustasime meie wälja

astuda. Sm. Kaasik kõneleb oma mälestustes selle kohta;

„Meie kogusime „Soome papi maa“ peal asuwasse Weismanni majasse sm. Soltsi korterisse. Koos olid: Kaasik, J., Anwelt, J., Anni, Wolde-mar, Birk, Welts, Al. (praegu wähem-lane), Lindebaum, M. j.t. See oli aktiivsemate parteilaste koosolek, kus arutati, kuidas Narwas pööret toime panna. Plaani kawa oli sm. Anweltil juba walmis, mille me wastu wõtsime: 1) wõtta „Meie Elu“ trükikoda ära, trükkida üleskutsed Narwa töölistele ja sõjawäele, 2) õhtul Narwa organisatsiooni illegaalselt raudteele Weismanni maja wastu, wagunite wahele, kokku kutsuda, seal jagada üleskutsed laiali, plaani järele igale seltsimehele ära määrata ta osa, 3) alustada järgmisel hommikul wara üleüldist streiki ja 4) wõim oma kätte wõtta wabrikute ja sõjawäe aktiiviga, wõimukandjaid arreteerides.“

Edasi kõneleb sm. Kaasik plaani teostamisest, mil wast mitte huwitus ei puudu; toon siin mõne wäljawõtte:

„Meie kõik, peale wigase Soltsi, warustatud sõjariistadega, mis kogusime meile kaasatundjatelt, läksime kella 4 ajal päewal „Meie Elu“ trükikotta... Peale trükikoja läbiotsimist ja wahtide wäljapanekut ustele käskis Anwelt Narwa rewolutsioonilise komitee nimel lõpetada „Meie Elu“ ladumise ja alustada rewolutsiooniliste üleskutsete ladumist, mida trükilised wastutõrkumata täitsid. Juhumisi tulid sinna „Meie Elu“ peatoimetaja Treufeldt ja usuwend Eichelmann, kes arreteeriti. Sellest loost teatati pärast kui wägistamisest „Meie Elus“. Ladumine kestis kella 8-ni õhtul, walmis said üleskutsed kell 12 öösel.“

Edasi jutustab sm. Kaasik wormilikust rewolutsioonilise komitee walimisest raudteel parteiorganisatsiooni koosolekul, lendlehtede laialilaotamisest ja wabrikute seismapanekust, kus mõnes kohas arusaamatute tööliste, peaaasjalikult aga meistrite wastu tuli minna. Samal päewal olid nõukogu walimised,

mis — olgu tähendatud — ainus nõukogu Eestis oli, kus enamlased algusest peale kohe määratusuures enamuses olid.

Ma arwan, neist märkustest ja wäljawõtetest seltsimeeste mälestustest on küllalt, et wiletsaks laimukatsiks nimetada „põrandaaluste“ selektust, nagu oleksid „Kiire“ ümber koon-dunud enamlised tegelased, teiste sõnades — Eestimaa enamline organisatsioon sõja ajal — „ära kadunud“, see on — parteile selja pööranud.

Paraku, ei saa muidugi mitte ütelda, nagu poleks niisuguseid internatsionaalismi ja isegi kodanlise demokraadi seisukohale seljapööramist Eestis teps mitte olnud. Tõsi, meie parteiorganisatsiooni liikmeid puutus marurahwuslus küll wähe wõi mitte sugugi. Narwas oli üks wõi kaks parteiliiget, kes sõjawäes tsaariisamaalise waimu said ja 1917. aastal „sõjast wõidurikka lõpuni“ kõnelesid (muidugi enamlaste hulgast wäljalangedes). Aga wähemlaste, niisama partei lähedal seisjate wõi nende hulgas, kes tahtsid omal ajal parteile lähedal seista, sündis sagedasti üle õö pöörane muudatus. Palju wiisakamad olid sel korral mõned kodanlised „radikaalid“, nagu Strandmann, Wilms jne, kes wähemalt tarwillikuks ei pidanud taewajumalalt tsaariwalitsusele wõitu paluda. August Rei kõmpis Wiljandis „meeleawaldusel“, nagu kõneldakse, Nikolai pildi kandjana. Sternbeck ja Peeter Kann said sõjaliinil „kangelasteks“ jne. Kodanlised ajalehed muutusid Wene isamaalsuse kihwtikülwajateks, ja õige laialised hulgad sattusid, iseäranis algul, nende mõju alla.

Paari sõjaaasta järel hakkas pekssaamise tagajärjel, mis sõjawäele osaks sai, wiletsuse pärast, mida kogu rahwas kannatas, pöörase surwe all, mida sandarmid teostasid, laialisemates hulka-des wihameel sõja wastu enam ehk wähem selgemalt nähtawale tulema. Raudteewagun ja leiwasaba, saun ja pood sai kohaks, kus walitsust ikka terawamalt arwustada juleti, kõnelemata töölistest, kes ikka rohkem rewolutsioonisädemeid wälja pilduma hakkasid. Wäikekodanlus hakkas sõjast

tüdinema ja ootas — rahu. Eesti väikekodanlus, iseäranis rahvuslased, ootasid veel midagi muud peale rahu: oma rahvusliste õiguste laiendamist. Seks andis „põhjust“ mõni hõre lubadus tsariwõimu kandjate poolt, näiteks Poolale. Seks andis lootust ka arwamine, et niisugune suur wapustus wana korda hoopis puutumata ei jäta, et mõningad uuendused maksma panakse. Rewolutsiooni ei näinud kodanlus küll mitte uneski, kuid ta arwas, et tsariwalitsus mõne wabameelse ministeeriumi walitsema paneb, kes siis, niütelda, tänuks kohutawa weremere eest, mis rahwas ohwerdanud, ka pisirahwaste kodanlusele mõne raasukese lahtisesse suhu poetab.

Niisugusele halerahwuslisele pinnale sattus ka mõnigi endine inimene — endine sotsiaaldemokraat (Wilmsid, Laamanid ja nende taolised). Sinna lompi astus mõlema jalaga ka mõni neist, kes end nüüd — mulle pisut arusaamatul wiisil — wanaks enamlaseks peab.

Niisuguse imeliku tee tegi näiteks ära nüüdne parteiliige Jakob Palwadre. Nagu ülemal tähendatud, ähwardas ta kodanlises ajakirjanduses töötama hakata, kui „Kiire“ toimetus tema „marksiistlikka“ artiklid ära ei trüki. Kuna „Kiire“ toimetus neid artiklid wabameelse ja kirjaoskamatu sule sünnituseks pidas ja niisugusele soowile wastu ei tulnud, asuski J. Palwadre kaastöö tegemisele „Päewalehes“ ja teistes kodanlistes ajalehtedes.

Meil ei ole siin ruumi — ja waevalt oleks asi seda wäärtki — kõiki neid mõtte- ja loogikawaeseid kirjutusi puudutada, millega Jakob neil aegadel Eesti kodanlisi ajalehti külastas, peatame ainult ühel artiklil, mis purukodanlises ja rahwuslises „Päewalehes“ (nr 157, 16/29. juulil, 1914) ilmus ja pealkirja kannab: „Haridusepäewa puhul (2. ja 3. aug. s. a.)“.

Selle „haridusepäewa“ kokkukutsuja ja korraldaja oli Tartu Eesti Noorseo Kaswatuse Selts — Eesti kodanluse marurahwusline organisatsioon, mille silmapaistwamaks wiljaks oli Tartu Eesti tütarlaste gümnaasium; see „Eesti ko-

danluse naisteklooster“, nagu teda sotsdem. kirjanduses nimetati, ja mille otsarabeks oli kodanlistele Eesti haritlastele kohaselt ettevalmistatud „mammisid“ koolitada. Niihästi selle naistekloostri kui ka Kaswatuseseltsi juhtiwaks tege-laseks oli seesama papiks koolitatud Peeter Pöld, kelle kohta Jakob Palwadre järgmise iseloomustuse annab: „... samane Pöld, kes õppis usumüstikat tsaari Tartu ülikoolis ja müstika kandidaadina juhatas Tartu tütarlaste gümnaasiumi ning poliitiliselt oli ja on Jaan Tõnissoni parem käsi“ („Edasi“ nr 13, 16. I. 24).

Arusaadaw, et kawatsetud „haridusepäew“ Tartu kiriklik-rahwuslise koolipoliitika aiste wahel ja piitsa all seisib ja kiriklik-rahwuslise kaswatuse laiendamiseks ja süwendamiseks oli määratud, mille abil kodanlus oma mõju kinnitada püüdis.

Missuguse seisukohaga astub selle „haridusepäewa“ puhul wälja — enamlane Jakob Palwadre? Ta asub selle kiriklik-isamaalise kildkonnaga täiesti ühele seisukohale, õhutab „haridusepäewast“ osawõtmist, et Pöld-Tõnissoni kildkonnaga „seal, Tartus, ühisele plaanilikule otsusele jõuda“.

Palwadre leiab, et kooli asi Eestis õige räbal on, sest „rahwa haridusline seisukord Wenemaal on õige madal ja see mõjub ka Eesti rahwa peale tuntuwalt“. Kuid — „pean tähendama, et ka rahwas ise külm hariduse wastu on ja ükskõikselt kultuuralise edenemise peale waatab“. — Ta nimelt — joowat raha maha! Kui rahwas ei jookse, siis wõiks Eestis selle rahaga ilusti „10000 algkooli ülewal pidada“. „Raha on, jõudu on, puudub veel tahtmine ja arusaamine, wõi nõndanimetatud tingimised selleks, et kõik jõudu kasulikule tööle pühendada.“¹

Ühe sõnaga: enamlane Palwadre manitseb rahwast joomine maha jätta, et siis selle rahaga Tõnisson-Põllu koolipoliitikat ajada. Esimene pool on utoo-

¹ Jutumärkides seiswad ütelled on J. Palwadre artiklist sõna-sõnalt wõetud.

pia, teine — kiriklik isamaalsus, ja see kaks kokku pidawat olema — enamlus!

Aga sellega ei lõpe Palwadre waimu-sünnituse pärlid. Ta kirjutab edasi:

„Meie ei wõi loota, et walitsuse poolt oma emakeelsele koolile toetust leiame, muutugu seal muidu poliitikalised waated kuidas tahes. Enam-wähem rahwusline saab iga mõjuw erakond olema...“ Sellest järgneb, et Eesti rahwa haridusline ja kultuuriline tege-wus ja tulewik ainult meie (s.o. Palwadre ja Põllu! J. A.) omadel turjadel lasub. Jõuame teesid edu poole leida, suudame seda teed tallata, siis jõuame edasi, ei suuda — siis ootab meid kultuuriline kõngujäämine, surm wõi ümberahwustamine ja meie peame oma waim-lise arenemise selle rahwa hoole alla andma, kelle hul-gas ainult 20% kirjaoskajaid on.“

Kust kaudu juhib siis enamlane Palwadre teed? Ta wastab:

„Ainumateks wabamateks kooli-deks on siis meil hariduse- ja kooli-seltsi koolid“. Teda waewab ainult mure: „Kas meie suudame aga seltsi koolisid ülewal pidada?“ Palwadre ei kahtle selle juures, kui — „meie edas-pidi alkoholimaksu maksmata jätame“ ja rahwas ise ka huwi tunneks.

Ja kuna enamlane Palwadre Põllu-Tõnissoni naistekloostrites ja teistes rahwusluse pesades ainukest Eesti rahwa ja tema kultuura pääseteed ja tulewiku edu näeb, siis on arusaadaw, et ta oma kirjutuse kõige palawama ja tungiwama soowitusega lõpetab: „et kõik hariduse-sõprad sinna (s.o. „haridusepäewale“ — J. A.) kokku läheksid, et seal ühi-selt läbi rääkida ja mõnesugusele kasulikule otsusele tulla“. Saadikud kohtadelt tooks sealt kaasa „uut hoogu ja wärskust uue ja plaaniliku töö jaoks“. „Pidage mee-les, et meie seda head juhtumist mõõda ei wõilasta, kui meie rahwa tulewiku kohta sõna kaasa tahame ütelda. **Kõik tööle!**“

Peatasime pisut pikemalt selle kirju-tuse juures, sest et meil siin see „wana enamlane“, kes küll põrandaalustes, küll põrandapealsetes kirjutustes rewolutsioonilikkude s-d—de pihta laimusoppa pillub, ise pururahwuslise agitaatorina ja poliitilise pimesikuna Eesti kiriklik-kodanlise haridusepoliitika weowankrit tassib, Põllu, Reimani, Tõnissoni ja nende kamba ukseesist pühkides. Tuleb ainult juure lisada, et pikast — ajalehe artikli kohta õige pikast — kirjutusest mitte ainukestki sõna ega mõtet ei leidu, mis arwata laseks, et kirjutaja sotsiaal-demokraatliselt, liiati weel enamliselt, mõtelda oleks suutnud. Terwe kirjutus on läbi ja läbi wäikekoodanlik-rahwusline käperdamine.

Sellest wäikekoodanluse rahwusliste unistusekeste ilmast ei aratanud Pal-wadret ka imperialistiline sõda mitte; wastupidi, see näib teda weel sügawa-male wäikekoodanluse igatsuste ja pette-kujutluste walda wajutanud olewat. „Enamlane“ Palwadre pommitab sõja-wäljalt Eesti koodanlisi ajalehti kirjadedega, mis mitte ainult wäikekoodanlisest isa-maalsusest ei hõõgu waid ka täis on kõige hullemat sõjaschowinismi. Ta kirub „Saksa imperialismi“ („Tartu Päewa-leht“, nr 147, 3. 7. 15), ootab Itaalia sõttaastumisest „uut Garibaldit“ („Meie Aastasada“, nr 63, 4. 6. 15), sattub hullupöörasesse waimustusse Wene wä-gede tubliduse üle, nagu kõige musta-sajalisem sõjaäässitaja: „Andke meie kätte need sõjariistad (mis sakslastel on — J. A.), see laskemoona tagawara ja need liikumise wõimalused, siis põl-witab meie ees terwe ilm.“ („Tartu Pwlht“, 186, 18. 8. 15). Aga et ilma-wõitmisest midagi wälja ei tule, siis wajub see „enamlasest“ sõjahullustaja kõssi ja Napoleonist wõi Tschingiskhaa-nist saab — seesama wireleja wäike-koodanline Eesti schowinist, kes ta töö-poleest alati oli, ja ta ainult hüüab haledalt: „Tahaks kaitsta kodukohta, sünnipaika!“ („Tartu Päewaleht“, 186, 1915).

Et ka järgmised sõjaaastad seda „wana enamlast“ ei parandanud, et ta truuks jäi oma wäikekoodanlisele isa-maalsusele „lõpuni“, seda pildistab

kõige paremini tema kiri, mille ta 17. jaanuaril 1917. aastal — niitelda weebuarierewolutsiooni eelõhtul — Pätsi ja kompani sõjahullumeelses, juudiwastases hääletorus „Tallinna Teatajas“ (nagu näete, jätkus Palwadrest pea tervele Eesti kodanlisele ajakirjandusele) awaldas („T. T.“ nr 13, 1917). Seal seisab:

„Head uut aastat!

„Lõpule on jõudnud wana aasta, walu ja kannatusrikas suure Euroopa werepulma ajal. Ees nagu kerkiks, tahaks nagu kerkida uus, waba elu wäikerahwastele ja nagu tahetaks andamelle wäikestele, ka arenemise wõimalus tulewikus oma kultuurilistel iseäraldustel... Weel palju waewa, werd ja pisaraid, kuid läbi udu nagu paistaks teiste wäikeste keskel ka wäike Eesti kodu oma kultuuriliste iseäraldustega...

„Soowin kodumaalastele õnnerikast uut aastat! Toogu uus aasta kodumaale ja rahwale uue õitseaja.

„Sõjawäljalt Jakob Palwadre.“¹

See on siis — wana enamlaste internatsionalism, klassiwõitluse waatepunkt, enamlaste waate pooldamine, „kindel seisukoht“ sõja asjus! Seesugune wärk nõudiski wist — „erilist jõupingutust, millega wäikekodanlus kunagi toime ei saa“, nagu ülemalnimetatud põrandalune lendleht kenasti ütleb?! Aga see oli ju täiesti ühes kooris laulmine Tõnisoni ja Luigaga, Põllu, Lüllil ja kogu selle kambaga, kes nüüd „Eesti kodu“ teostab. Isegi mõni sõjasotsialist plehaanowlane Rei ei läinud oma marurahwusluses nõnda kaugele.

Õnneks on niisuguseid „wanu enamlasti“ Eesti kommunistide hulgas ainult mõni üksik eksemplar. J. Auwelt (Järgneb)

„Wäewähendamise“ taga — sõjawalmistus

SNW Liit — esimene tõeline rahuarmastaja

„Wõib täiesti wastuwaidlemataks pidada, et täieliku ja üldise sõjariistade ärakaotamise ettepanek, pealegi konkreetsel kujul, Rahwaste Liidu ees ja üldse rahwuswahelises läbikäimises esimest korda on üles seatud. SNWL on uhke ja võib selle peale alati uhke olla, et selle asja algatus temale kuulub.“

Nii rääkis Nõukogude-Liidu saatkonna esimees sm. Litwinow sõjariistade wähendamise komisjoni koosolekul Genfis 19. märtsil. Temale wastates ei lükanud ükski kodanluse esitaja seda wäidet ümber. Türgimaa esitaja tunnistas sealsamas et Nõukogud, üldse sõjariistade mahapaneku ettepanekut tehes oma rahuarmastust on kinnitanud. Sealsamas tunnistas ka Saksamaa esitaja seda tõde, et „senini on Rahwaste Liit sõjariistade mahapanemise küsimuses wäga wähe teinud“ (see on

diplomaatiliselt öeldud, tuleb aga mõista — pole mitte midagi teinud). Nii tunnistasid kodanliste riikide esitajad.

Sotside teooria

Sõjarakendus on kodanlikes riikides nii suureks kaswanud, et II Internatsionaali sotsid nüüd wõimaliku leiawad olewat seletada, nagu saaks sõda juba sellepärast wõimatuks, et ükski riik ei suuda enam sõjarakendust suurendada ja et see hiiglaske sõjarakenduste koorm, mida riigid kannawad, saab juba neile endile wäljakannatamatuks. See wäide pole mitte wäljamõeldud anekdoot sotside kohta. Seda wäidet põhjendas isegi niisugune kuulus II Internatsionaali teoreetik, nagu Rudolf Hilferding, Saksamaa sotside partei Kieli konwerentsil. Ta põhjendas seda wäidet weel sellega, et juba praegu kõigi riikide rahaministrid püüawad sõjarakenduse kulusid eelarwetes wähendada ja sellega ka sõjahädaohtu kaotada.

Kuid sotside seisukoht selles küsimuses on weelgi pöörasem. Nende kõige uuema teooria järele pole kogu

¹ Paks kiri ja sõrendus igalpool Palwadre kirjutustes minu poolt. — J. A.

maailmas praegu enam ühtegi wägi-wallariiki, waid igalpool olewat rahwalitsus. Imperialism sureb wälja ja asemele kaswab (kaswab juba praegu, kaswab meie nähes) rahwalitsus, demokraatia, kus sõdade wõimalus peaaegu täiesti kadumas on. Kuid niisugusel arenemisel on üks erand ja suur takistus teel ees. Maailmas on (samade sotside õpetuse järele) weel üks riik, kus rahwalitsust pole, kus on metsik wägiwald; see on Nõukogude-Liit.

Kuna Nõukogude-Liit igasugust sidet peab ja toetust muretseb mahajäänud metsikutele ja poolmetsikutele maadele ja mittekultuuralistele rahwastele, siis häwitab see riik seega üldist kultuurat ja selle edu. Sellega õhutab Nõukogude-Liit wihawaenu ka rahwuswahelises läbikäimises, õhutab imperialismi, elustab sõjarakenduste kaswamist, õhutab ja kutsub wälja uut sõda. Nõukogude-Liit ongi see tegur, mis ei lase imperialismi kõige halwemaid külgi loomulikult teel ära kaduda, waid kisub neid kunstlikult ikka uuesti ja uuesti esile.

Niisugune on II Internatsionaali seisukoht, nii jutlustawad kõigi maade sotsid.

Et kodanlus sõda õhutab ja ise sõjarakendust just sõja otstarbeks suurendab, on igale töölisele ja talupojale arusaadaw. See on arusaadaw isegi wäikekodanluse wäga suurele osale. Sotside õpetus aga ongi olnud weel selleks waleks, selleks arusaamise winguks, millega rahwahulke siis ninapidi weetakse, kui kodanluse enese „teadus“ on täielikult pankrotti jäänud.

120 istungkonda, 111 resolutsiooni...

Riigiwaltisuse patsifismi (rahukõlkutuse) tegelikuks isaks wõib täie õigussega tiranni Nikolai II pidada. Tema oli see, kelle algatusel n.n. Haagi rahukonwerents kokku kutsuti. Wenemaa üks rikkamatest kapitalistidest, is. Bloch, oli see, kes 6-kõitelise raamatu kirjutas rahwaste rahu propagandeerimiseks, kes omal kulul Lüzernis „Rahu muuseumi“ asutas jne.

Praegune Rahwaste Liit on ka selles asjas hästi edenenud. Ja see ongi õieti

alati nii olnud, et mida lähemal sõjale ja mida suuremaks sõjahädaoht kaswab, ning mida suurejoonelisemaks sõjale ettewalmistamine ise muutub, seda rohkem ja seda energilisemalt jutlustatakse rahust. See on üks kodanluse nendest wõtetest, mida sõja maskeerimiseks waja, mida sõjapidamise taktika ise tingimata nõuab, mida eestkätt just töörahwale prügi silmaajamiseks hädasti tarwis.

Genfi konwerentsil paljastas sm. Litwinow seda sõnademulinat rahu üle hästi, kui ta rahu jutlustamisele, muu seas, järgmise hindamise andis:

„Peale Rahwaste Liidu üldkoosolekute, peale Rahwaste Liidu nõukogu koosolekute, kes sõjariistade mahapanemise küsimust oma 38 koosolekute järgul (sessioonil) on arutanud, on Liidu mitmesugused komisjonid ja muud organid, — arwu järele mitte wähem kui 14 — selle küsimusele pühendanud enam kui 120 koosolekuterida — pange tähele, mitte koosolekut, waid koosolekuterida (sessiooni), kusjuures ainult Liidu üldiste koosolekute poolt üksi wäewähendamise kohta 111 resolutsiooni on wastu wõetud. Oma mahu poolest on see hiiglasuur töö, mille kirjeldamiseks tuhanded ja tuhanded leheküljed waja. Kui aga selle töö tagajärgede juure pöörata, siis ei wõi järeldamata jätta, et selles mitte mingisugust tõsist sammu sõjariistade mahapanemiseks pole.“

SNW Liidu seisukoht

Konwerentsil tähendas sm. Litwinow, et Nõukogude-Liidu esitus ei ilmunud Genfi mitte niisuguse „töö tegemiseks“, nagü seda Rahwaste Liit on senini teinud. Sotsialistiline Nõukogude Wabariikide Liit esines oma ettepanekuga et — kõik maailma riigid kõik sõjariistad maha paneks. Selleks esitas SNWL konkreetse kawa, kuidas seda teha. SNWL esitus nõudis seejuures, et riigid kõrwalepuiklematalt wastaksid, kas nad tahawad seda teha wõi mitte. Seejuures oli SNWL esitus nõus igasuguseid muuda-

tusi, parandusi, täiendusi jne vastu võtma ja arutama, mis tema ettepaneku tõelise teostamise ofstarbel võidakس teha. Nõukogude-Liit pani ette seda täielikku sõjariistade mahapanemist laiate töörahvahulkade kontrolli all jalamaid alustada, nii et ühe aasta kestwusel sõjapidamine tõesti täiesti wõimatuks saaks.

Nõukogude-Liidu walitsus lubas ise esimesena seda teostama hakata, olgugi, et tema sõjawägi wõrdlemisi kõige wäiksem on kogu maailmas, olgugi et tema sõjawägi ainult enesekaitseks on olnud kogu maailma rööwikute vastu.

Sotside teooria kapitali ja imperialismi kaitsel

Nõukogude walitsuse kõige ägedamaks wastaseks oli müdugi Inglismaa. Tema esitaja lord Cushendun püüdis igasuguste kriukade abil üldise sõjariistade mahapanemise ettepanekut arwustada ja maha teha. Huwitaw ja tähelepanemiseväärne on, et see rööwimperialismi esitaja, Nõukogude walitsust tsaariwalitsuse imperialismi jätkamises ja paljudes muudes asjades kahtlustades, just neidsamu wäiteid tarwitas, mis sotsid on Nõukogude wabariigi vastu üles seadnud. Ka siin tuli nii wälja, et sotsid esinesid kodanluse teoreetikutena, kodanluse „teaduse“ kandjatena. Samuti keerlesid ka teiste riikide esitajate kõned samade wäidete ümber. Kuid mitteükski kodanluse esitaja ei sõandanud otsekohe ütelda, et nad Nõukogude ettepanekut põhimõtteliselt vastu wõtta ei tahagi. Lord Cushendun kukkus aga oma wastuseletusega niiwõrd haledasti sisse, et peaaegu kõik kodanlised lehed ise seda tunnistasid ja leidsid, et palju parem oleks olnud kui auwäärne lord oma lapsikute süüdistustega mitte poleks kõnetoolile tulnud.

Kodanlus lükkas Nõukogude ettepaneku tagasi. Oma kõnedes tunnistasid kodanluse esitajad, et nende sõjawäge ka „sisemise waenlase“ vastu waja on, s.o. tööliste klassi mahasurumiseks ja orjastamiseks.

Kodanluse lõpulik enesepaljastus

Nõukogude-Liit esines aga jalamaid uue ettepanekuga — osalise sõjawägede wähenemise projektiga. Seda ei oodatud. Kodanluse esitajad sattusid segadusesse. Awalikult kogu maailmale ütelda, et nad ka seda teha ei taha — ei wõidud. Lobiseti mitmesugustest takistustest, asja ettewalmistamatusest, aja puudusest küsimuse arutamiseks jne, jne. Argentiina esitaja pahwatas wiimaks, üldise naerulagina all, otsekohe wälja, et ta enam midagi sellest aru ei saa, mis komisjonis õieti tehakse. Ka uus ettepanek lükati tagasi, ja komisjoni juhataja pidi selle põhjendamiseks rutuga wäga rumala seletuse ja põhjenduse wälja mõtlema: „Meil ei ole enam aega seda uut ettepanekut läbi arutada“.

Kodanlus jooksis Genfist kiiresti laiali. Ajalehed tunnistasid, et Litwini esinemine oli wäga hoolsalt läbi mõeldud ja ette kawatsetud ja ka wäga targalt läbi wiidud. Inglismaa lordid aga sisistasid hambaid kiristades, et Nõukogude enamlased olla jällegi agitatsiooni teinud.

Tõsi, enamlased näitasid kogu maailmale mäherdune lori kapitalistide rahust ja rahuarmastusest kõnelemine on. Mitte aga Nõukogud, waid kapitalistid ise näitasid, et nad sõjariistade mahapanemist ei taha ja et nad isegi osalist sõjajõudude wähenemist läbi wiia ei mõtle.

Rahust lobisejad wõisid küll Genfist plehku panna, kuid töörahwa eest nad ära jooksta ei saa. Nõukogud panid sõjariistade mahapaneku küsimuse päewakorda ja ka rahwuswaheline paendlus ei suuda seda küsimust päewakorrast maha wõtta. Igasugused wastuwäited, mis selle ettepaneku vastu ette tuuakse, näitawad laiadele hulkadele ikka selgemini, et sõjarakendus ainult ühes kodanliste riikide lõppemisega lõpeb.

Kes tahab tõesti sõdasid wõimatuks teha ehk neid kaotada, peab kodanluse walitsuse kukutama. Teist teed pole.

R. Wakman

Rahandusline seisukord Eestis

Eesti sipleb alalistes majanduslistes raskustes. Tööstuse ja põllumajanduse kriis on üldiselt tunnustatud tõsiasjaks. Kuid walusalt annawad end raskused tunda ka rahanduse alal. Juba häärasriigi algusest peale on Eesti käinud ühest rahanduslistest raskusest teise. 1918—1926. a., wäljaarwatud 1922. ja 1923. a., lõppes kogu aeg riigi eelarwe Eestis puudujäägiga, mille tallets laialt rahapressi tarwitati. Selle tagajärjel lauges wahetpidamata margakriis, kuigi tema tallets oli tarwitada Tartu rahulepinguga saadud kulda.

Kulla tagamarab kuiwahid aga iga aastaga itka enam kofku, sest wäliskaubanduse bilans 1919—1924. a. lõppes 7.155 miljonilise puudujäägiga, mille tagajärjel suurem osa kulda wäljamaale woolas, kuna üks osa juba waremalt „Remalife“ „operatsioonidega“ maha oli jahkerdatud ehk sõjawäeliste tellimiste ja wäliskaatfondade ülewahpidamise peale ära auraz. Sellele tuli weel lisata „lahliste kraanidega“ laenupoliitika, kus laenusid anti igafugustele ettevõtetele ilma, et neilt kindlamaid andmeid nende eluwõime ja laenuatagatiste kohta oleks nõutatud. 1923. a. ja hiljem lauges suur osa neist eluwõimetest ettevõtetest pankrotti ja neile antud laenuid „külmasid“ ettevõtetele kiini.

Kõik need asjaolud wiisid Eesti rahanduse äärmiselt raskesse seisukorda, millest Eesti kodanlus oma jõul enam wälja ei pääsnud. Mõõdapääfematu kokkuwarimise ärahoidmiseks pöörati palwega Rahwasteliidu poole. See saatis wastawa komisjoni Eesti rahanduslist seisukorda uurima, mille tagajärjel Eesti walitwusele soowitati rahaz ja pangareformi läbi wiia — siis lubati 1 350 000 naelsterlingi wääratuse wälislaenu anda.

Praegu on nende reformide teostamine täsil. Eesti töbrahwal ei ole mitte üksta-kõit, kuidas see sünnib ja mis need reformid õieti sifalbowad. Sellepärast walgustame lühidalt Eesti rahanduse ükfituid alafid, mis suurel määral ka majanduseelu üldse iseloomustawad.

1. Riigi eelarwe

Riigi eelarwe on iga aastaga suureneenud, mis wälispidiselt nagu kõneleks

üldisest majanduslistest tõusust, sest riigi eelarwe peats end toetama rahwamajanduse kandejõu peale, s. o. arwestama rahwa üldiste sifsetulekute, elamiselaamääraga juu. Kuid Eesti riigieelarwe ei rehtenda üldiste sifsetulekute tõusuga, waid nende wäljaminekutega, mida riigil katta tuleb, sellepärast ei peegelda eelarwe wälispidine arwuline tõus mitte sedawõrd üldist rahwamajanduse tõusu, kuiwõrd ta rahwa maksukoorma kaswamisil sifalwab. Kuna laialisel rahwahulgad Eestis aastaz-aastalt waezemaiks on jäänud ja eelarwe kogu oma raskusega just kehwaremate rahwakihide õlgil lasub, siis on ta wiletsuse ja waezuse sifwendamise eelarwe mitte aga rahwamajanduse arendamise ja rahwa jõutuse tõstmise eelarwe. See eelarwe annab õige wähe, kuid mõtab wäga palju. 1922. a. saadik on eelarwe liqi poolteist korda suurenenud, kuna aga maksualuste kodanikkude, eeskätt töbrahwa majandusline seisukord wastawalt ei tõusnud, waid üldiselt elufalliduse tõusu tagajärjel halwenes, siis on töbrahwa maksuõorem seitseme aasta kestel enam kui poolteistkorda suurenenud. Kuni 1922. aastani lõppes eelarwe kogu aeg puudujäägiga, mis üldsummas 2828,6 milj. marka wälja tegi. Sellest ajast reale on kodanlus suurte jõupingutustega püüdnud sifsetulekuid eelarwes ettenähtud summadest kõrgemale tõsta. Tõepoolest ongi 1922. a. — 1926/27. a. 3354,1 milj. marga wõrd rohkem sifsetulekuid saadud, kui eelarwes oli ette nähtud, mille tagajärjel eelarwed wiimased kuus aastat ülejäägiga (kogusummas 2314,9 milj. marka) on lõppenud. See andis wõimaluse margaturfi katastroofilisi tõikumisi ära hoida. Selle arwel see sündis, seda näeme kohe.

2. Maksupoliitika

Maksupoliitikas on Eestis mõõduandwad kaudsed maksud ja tulud riigi ettevõtetest ja warandustest. Kaudsed maksud andsid 1926/27. a. 46% kogu tuludest, riigi ettevõtetest ja warandusest — 42,1%, kuna tulud kaubandusest ja tööstusest laugesid 6,4% pealt 1924. a. 4,9% peale 1926/27. a.

Tulud otskohetest maksudest on aastaz-aastalt wähenenud. Sifsetulekumats wähe-

nes 341,8 milj. marga pealt 1922. a. 249 milj. marga peale 1928/29. eelarveaastal. Kris- ja tööstusemaks langes 314,7 miljoni marga pealt 1923. a. 254 milj. marga peale 1928/29. a., nii et otsekohesed maksud kokku on üldiselt vähenenud 716 miljoni marga pealt 1922. a., 659 milj. marga peale 1928/29. a. ehk 8% võrra.

Sellewastu näitavad kaudsed maksud alalist tõusu. Tollid tõusid 626 miljoni marga pealt 1921. a., 1686 miljoni marga peale 1928/29. a. ja aktiivid sama ajastel 139 milj. marga pealt 486 miljoni marga peale. Tegelikult tähendab see tarvitajate, s.o. linna ja maa laiade tööraha-hulkade maksukoorma kolmekordseks tõstmist.

Suurenesid ka sissetulekud riigi ettevõtetest ja warandustest (2,8 miljardi marga pealt 1924. a., 3,1 miljardi marga peale 1928/29. a.). Aga et need ettevõtted mitte valmistamise waid tarvitamise ettevõtted on (raudteed, post, telegraaf), siis on nende sissetuleku tõus ainult laialiste tarvitajatehulkade maksukoorma kerkimine teisel näol.

Kui waadelda aga riikliku väljaminekuid, siis tõusid ministereumide eelarved 1922. a. kuni 1928/29. a.

Väljaminekuteft läheb, rahaministereumi andmetel, kaugelt kõige suurem osa — 33,8% — sõjaministereumi peale, sellele järgneb teedeministereum ja siis hariduseministereum, kuna tööstus-kaubanduseministereum ja põllutööministereum wõrdlemisi väikeid summasid kulutawad ja neidki suurelt osalt ametnikkude palkadeks ja kantseleikuludeks. Üldse on eelarwes wähe neid summasid, mis otsekohe valmistuse alade arendamiseks on määratud — niisugused „asjad“ on Gestic eraalgatuse käes ehk teostatataks riigipanga laenude kaudu.

3. Laenupoliitika

Gesti kodanuse laenupoliitikas etendab peaosaks Gesti (riigi-) pank. Laenupoliitikas wõib ära märkida kaks ajajärku: esiteks „lahtiste kraanide“ ajajärg, tööstuse toetamine „linnaorientaatsiooni“ põhjalusel, ja teiseks, „taniseerimise“ ajajärg põllumajanduse finanseerimine (samal ajal edasikestwa tööstusefinanseerimisega). Ühel kui teisel ajajärgul oli eesmärgiks wähem rahwa-

majanduse ülbine tõftmine kui ühe wõi teise kodanusekõiki toetamine. Et seda klassipoliitikat mitte „demokraatlise“ riigikogu kõnelawale kanda, on laenupoliitikas tarwitusele wõetud pankade wiigilehed, tõdeliselt aga ei saa mingit wahet olla kodanlise riigiwaltituse ja pankade poliitika wahel, waid see on kokkukõlastatud ühtlane klassipoliitika. Seda klassipoliitikat ajas ka riigipant, kus samuti wähe rahwa ülbistest hurwidest, eriti tööraha hurwidest, hooliti, kui seda kurnajate waltitustki ja üftitub ettemõtjad hooliwad, kelle ülemaks hurwiks on jõhter omafasupüüdmine.

Gesti panga kaudu suuritõõstusele antud laenusummad tõusid 402 milj. marga pealt 1924. a. 2525 milj. marga peale 1926. a., sellest suuritõõstusele 2088 milj. marka. Kaubandusele antud laenusumma tõusis 1926. a. 1171 milj. marga peale, rahwasutustele — 702 milj. m., põllumajandusele — 416 milj. m.

Otsekoheselt on põllumajandus Gesti pangast palju wähem saanud, sest suur osa „põllum. laenuft“ on läinud kaubandusele ja töõstusele põllumajandusele tarwisminewate saaduste muretsemiseks ja valmistamiseks, mispärast neid laenusid kõidaqagi wiigi põllumajanduslisteks nimetada ei wõi.

Hurwitaw on ära märkida, et Gesti panga ülbise laenusumma nominaalset wäärtuseft, 6,4 miljardist margast, oli kindlustatud mitmesuguste wäärtustega ainult 3,1 miljardi marka. Ülejäänud 3,3 miljardi kindlustus on ainult osaliselt tõelise wäärtuseft, kuna hoopis kahtlasi laenusid on 632 milj. marka, milleft pant ifegi ainult osa tagasi loodab saada.

Kui Gesti panga laenusummadele ligi lifada erapankade laenud, mis tõusewad 4,8 miljardi marga peale, ja ühtspankade laenud — 1,2 miljardi marka, siis on Gesti pankade poolft laenusid antud ülbse 12,4 miljardi marga wäärtuses. Selle tagajärjel on üftitute rahwamajanduse alade wõlakoorm wõimatusefti raste. Tõõstuslised ettevõtted ei suuda saada laenusid tagasi maksta, mispärast pangad nende tasumiste aega 10-te aastate peale edasi lüftawad. Põllumajanduses on wõlakoormatus ifeärnis kõrge asundusmajapidamistes — 24,7%, kuna suurtafumajapidamistes wõlakoorm umbes 10% nende waranduseft wälja teeb.

See „kullawihm“, mis suuremalt osalt tööstusesse ja kaubandusesse voolas, kutsus nendel majanduskaladel lõpata kasvamise esile. 1914. a. oli näit. Tallinnas 2727 tööstuslist ja kaubanduslist ettevõtet, kuid 1926. a. tõusis nende ettevõtete arv 4374 peale ehk 164% võrra. Samuti võis ka ettevõtete arvu kasvamisest märkata teistes linnades ja isegi maal.

Siseturu kitsuse ja välisesturu puudumise tagajärjel tuli paratamata tagurpidimine. 1924—26. a. jäi Tallinnas 18 suur- tööstuslist ettevõtet seisma, kuna mujal 419 ettevõtet oma üfjed sulgusid.

Tööstuslike ja põllumajanduslike kriisi süvenemise mõjul on seisukord aasta-aastalt raskemaks muutunud. Madala tululikkuse ja kõrge maksukoorma juures ei suuda ettevõtted oma veekliivõlgasid tasuda, mis- pärast kasvab aasta-aastalt protesteeritud veeklite arv ja summa, nagu seda järgmine tabel kujutab:

	Protesteeritud veeklite	
	arv	summa
1923. a.	12 456	544 milj. marka
1924. a.	25 767	1 194 " "
1925. a.	29 488	1 139 " "
1926. a.	40 797	1 024 " "
1927. a.	47 173	1 100 " "

Seisukorra paranemist pole märgata, sest väljaantud veeklid pikendatakse aasta-aastalt ja antakse välja uusi veekleid, nagu seda veekliivõla üldsumma kasvamine kinnitab:

	anti veekleid välja	väärtuse üldsumma
1923. a.	17 523	milj. marka
1924. a.	25 899	" "
1925. a.	25 275	" "
1926. a.	29 510	" "
1927. a. I pooltel	16 460	" "

Et Eesti rahanduslikes elus olukord väga raske ja piinav on, seda tõendavad ka aktsiaühisuste aruanded. Juba 1925. a. maksid 17 aktsiaühisusest ainult 5 osaühisust dividende. Viimastel aastatel on seisukord veel raskemaks muutunud ning on märgata isegi aktsiate hindade lange- mist (Põhja pank, Schneider ja Ko, Türi paberivabrik jne).

Terwendamise katsed

Kõik need asjaolud sundisid kodanlust tarvitusele võtma terve rea abinõusid, et

rahanduslist kofkuvarisemist ära hoida. Tähtsamad neist olid: 1) sisemee piira- mine ja väljaveo suurendamine, et saapu- tada aktiivset väliskaubanduse bilanssi ja maksubilanssi, tõsta välisvaluuta tagava- rasid ja kindlustada margafurssi; 2) liikvel olevat paberirahahulka vähendada ja emis- joni digust piirati; 3) riigi eelarve viidi tasakaalu ja tema täitmisel suluti osa kre- diite, et sel teel summasid koguda, millega rahafurssi võimalik oli reguleerida jne.

Need abinõud andisid teatavaid taga- järgi ning margafurssi langetamist suudeti ära hoida. Kuid rahanduse seisukorda püüvaks muuta ja rahaasjandust pikemaks ajaks stabiliseerida siiski ei suudetud. Nii oli kodanlus sunnitud liginewa rahandus- lise katastroofi kõrvaldamiseks Rahwaste- liidu poole pöörama, et see mõjuvamaid abinõusid aitaks leida. Seal leiti, et Eesti kodanlust pantrotti minna ei või lasta, see võiks ta, viimases hädas — Rõukogude = Liidule lähenema ajada, ja sellepärast otsustati Eestiile 1 350 000 Ing- lise naela (12 milj. rbl) laenu muretsema. Inglise = Ameerika võttis selle ülesande oma peale — muudugi „hinge hinna“, rõõwprotsentide, eest: peale õige suurte laenuprotsentide võtavad laenuandjad kind- lustuseks oma kontrolli alla Eesti aktsiifi- tulud; Eesti(riigi)pank muudetakse erapan- gaks, s.o. Eesti rahandus läheb terwelt samade Inglise-Ameerika kapitalistide kätte; Eesti majanduse järele walvamine anti nende kapitalistide („Rahwasteliidu“) ko- misjari kätte jne. Peale kõige muu suu- rendas uus välislaen Eesti välisvõlga, mis 11 miljardi marka peale on tõusnud. Selle kustutamiseks ja protsentide tasu- miseks läheb nüüd iga aasta ligi pool miljardi marka tarvis. Seega suurendas välislaen ülbist maksukoormat ja orjastas Eesti maksu maksja, ilma et ta majanduse töitmiseks Eestis luigi suudaks kaasa aidata, juba sellepärast, et laenu summa Eesti panga arvel — Inglise pangas seisab ja Eesti teda waewalt nähagi saab. Kõige rohkem võib oodata, et see raskusid ajuti- selt pehmendab ja katastroofi liginemist ajuti- selt edasi liitkab, aga majanduslist kriisi Eestis liitvideerida ta ei suuda, sest endiselt jääb päewakorda turgude küsimus, kuna kõrge protsendi pärast välislaenu tähtsamal Eesti rahwamajanduse alal —

põllumajanduses kasutada ei saa, majanduse edu ja rahva sissetuleku tõusu seega näha ei ole, selle vastu aga matšutoorm kahitlemata kaswab. Nii peab otsusele

jõudma, et ka suure kõmuga tehtud välislaen sifulistelt mingit turgendust Eesti rahanduslike seisukorda ei toonud, waid teda ennem raskendas, kui parandas.

S. Reeser

Punaste ametiühisuste Internatsionaali IV üleilmne kongress

Ligi neljaastase waheaja järel tuli käesolewa aasta algul kokku Punaste Ametiühisuste Internatsionaali järjekordne kongress, arwu järele neljas. Kongressil olid esitatud 50 maad ning kõik mandrid: Euroopa, Aasia, Aafrika, Ameerika ja Austraalia. Olid esitatud ka kõik rahwatõud: walged, kollased ja mustad.

Kaks nädalat wälitas kongressi töö. Et töö wiljakam oleks, selleks oli loodud 15 komisjoni ja 4 sektsiooni. Sest selle nelja aasta sees, 1924. a. hakates, oli rahwuswaheline töölisiikumine palju läbi elanud, palju õpetunde saanud. Nüüd oli tarwis kõik need õpetunnid ning kogemused arwele wõtta ja tulewaks tööks wastawad järeldused teha.

Ühelt poolt tuli wiimastel aastatel selgeste nähtawale kapitalismi stabiliseerumine, mitmes kapitalistlikus riigis wiidi wiimastel aastatel läbi kapitalistlik ratsionalisatsioon, mille tagajärjel suurenes ja terawnes kapitalistide majandusline ja poliitiline surwe tööliklassi peale, wanadelgi „demokraatlistel“ maadel kaotas tööliklass mõnedki õigused, mis olid aastakümneid püsinud (Inglismaal ametiühisuste õiguste ja tegewuse kitsendamine). Poliitiliselt arenes wiimastel aastatel reformistlikkude ametiühisuste juhtide koostöö kapitalistidega ja kaswas wälja täielikuks ühiseks blokiks kodanluse ja paendliste sotsialistide wahel. Põhjust selleks arenemiseks andis järgmine asjaolu: 1924. a. kuulus Amsterdami ametiühisuste Internatsionaali 24 miljoni liiget, kuna praegu sinna ainult 12 miljoni 800 tuhat kuulub, ligi pooled on kadunud. Amsterdami juhid nägid et tööliste usk nendesse nõrgeneb, et tööliste hulgad pahemale poole lähewad, sellepärast tuli,

tahes ehk tahtmata, tuge, liitlast, otsida ja seda leidsid nad kodanlistelt walitustelt ja kodanluselt.

Teiselt poolt on selle aja sees tekkinud wõimas töölisiikumine asumaadel (Hiinas, Indias jm.). Asumaadel on Punaste ametiühisuste Internatsionaali poolehoidjate arw kaswanud üle 300%. Selle aja jooksul on olnud suured sotsiaalsed konfliktid (Inglise üldstreik jt.). Kõige selle arenemise wiljana näeme Punaste ametiühisuste Internatsionaali mõju kaswu (Hiina ja S. N. W. L. ametiühisuste liikmete arw üksi on suurem kui kõigi Amsterdami Internatsionaali kuuluwate ametiühisuste liikmete arw kokku), näeme et ka P.-A. Ühisriikides, kus ametiühisuste liikumine kõige wana-meelsem on, seda mõju wõib tunda.

Ühel pool näeme rasket surwet ja töölisiikumise tagakiusamist; Saksa maal kihutatakse rewolutsioonilised töölised töölt minema, on sisseseatud eeskujulik nuhkide aparat; Eestis („meie kallil kodumaal“), Lätis, Poolas ja teistelgi maadel paigutatakse Punasesse ametiühisuste Internatsionaali kuulumise eest trellide taha, Hiinas raiutakse sellisama eest päid (isemoodi „aparadi koondamine“).

Teisel pool näeme, et rahwuswahelises töölisiikumises tõuseb klassiteadwus, kaswab tung end ühe keskkoha, Punaste ametiühisuste Internatsionaali, ümber koondada. Niisugune on praegusel silmapilgul tööliklassi seisukord rahwuswahelises liikumises. Ja selle rahwuswahelise seisukorra aluspinnal tuli töötada Punaste ametiühisuste Internatsionaali IV kongressil.

Watelused kongressil keerlesid peasjalikult küsimuse ümber, mis tule-

wases töös tuleb ette võtta, missugust taktikat, missuguseid metoode töös tarvitada, et wastuwõidelda kodanlisele reaktsioonile, kodanlisele terrorile. Kuidas võidelda fashismiga ja kuidas teda võita. Kuidas hoida olewal tasapinnal töölistklassi sissetulekut ja kuidas seda sissetulekut suurendada. Üldiselt — kuidas edukalt võidelda reformistide ja kapitalistide ühise liidu vastu.

Juba see näitab et IV kongressi töö mitte selles ei võinud seista et paar üleskutset välja anda või kodanlist terrori moraalselt hukka mõista. Kongress tegi omale ülesandeks praktilisi teid leida, mida mõõda töölistliikumine peab minema, et laialdasi töölistehulkasid oma poole võita, tööliste õigusid alal hoida, töölisorganisatsioonidele leгалset tegewust võimaldada, et edukalt kodanlise ratsionalisatsiooni vastu võidelda, mis on sihitud tööliste kurnamisele. Sest kodanlistel maaladel ei kaswa tööliste palk mitte wastawalt tööintensiivsusega waid langeb mitmes kohas isegi absoluutselt. Tuli luua ühine wäärind, et wäljatöötada ühine tegewuskawa ja siis kõiki wõitlusekogemusi ära kasutada, kodanlusele ja reformistidele peale tungida.

Kongress analüseeris läbi praeguse poliitilise ja majanduslise olukorra, kuid see ei olnud mitte põhjalneks kongressi töös. Peapunktiks oli küsimus, kuidas leida teed ka nendesse hulkadesse, kes siamaani weel rewolutsioonilikust töölistliikumisest eemale jäänud, kuidas kindlustada oma poliitilist mõju nendes hulkades. Selle küsimusega tegi tege mist iga aruandja, iga komisjon.

Tõsi, kongressi resolutsioonidest pais tab wälja elementaarsus, paistab wälja praktiliste küsimuste käsitamise ülekaal teoreetiliste küsimuste kõrwal. Igale ametiühisuse organisatsioonile näidati ära, mida ta peab ligemal ajal tegema. Wäiksemadki küsimused ei olnud kongressil üleliigsed, iga küsimus arutati kõige peenemalt läbi. Sest rewolutsiooniliste ametiühisuste suuremaks puuduseks oli, et tihti ei osatud rewolutsioonilist teooriat rewolutsioonilise praktikaga siduda. Kongressi töö ülesandeks oli seda sidet luua.

Kongress märkis ära, et on nähtusi, kus rewolutsioonilised töölistes wõitlust igapäewaste asjade eest wäiklaseks peawad, et neid tihti tööpalga suurus, tööpäewa pikkus, töökaitse jne ei huwita, kõik see nagu oleks kõrwaline asi. Nad seawad üles üldised kawad, mis ei huwita reatöölisi, ei kisu kaasa laialdasi töölistehulkasid. See wäär nähtus ei luba rewolutsioonilistel ametiühisustel oma poliitilist mõju kindlustada.

Kongress otsustas, et on tarwis wä hem targutada üldiste küsimuste üle ja rohkem tegemist teha igapäewaste konkreetsete küsimustega, töölistehulkasid huwitawate küsimustega. Sest sellest saawad kõik töölistes aru, see koondab töölistehulgad ühiselt wõitlema kodanlusega, see peletab tööliste peast reformistide suigutamised.

IV kongressi töö eraldub täiesti Amsterdami Internatsionaali tööst. Esimene arutas klassiwõitluse küsimusi ja kõik saadikud wõtsid elawalt osa nende küsimuste arutamisest. Teine aga oli tõeline pirukajaotamise kongress, sest tööde keskkohaks oli seal küsimusi kes ühe või teise ametikoha saab ja palju see puhast sisse toob.

IV kongressi töö arenes enese arwustuse lipu all. Kõik saadikud rääkisid otsekohe ja awalikult eneste nõrkustest ja oma töö puudustest. Kongressi töö näitas et rewolutsioonilised ametiühisused kriitikat ei karda, seda tumestada ei katsu, oma puuduseid ei warja waid ise neid paljastawad, et võimalik oleks kollektiivselt wigu parandada ja et teised seltsimehed neid wigu ei kordaks.

IV kongress andis terve rea näpunäiteid ametiühisuslise liikumise rewolutsioonilisele tiiwale, milles peasjalikult tähelepanekut juhtis õppimata, ametloskuseta ehk mustatööliste, töötatööliste, naistööliste ja töölistnoorte organiseerimise peale, sest kapitalistliku ratsionalisatsiooni tagajärjel tõmmatakse tööstusesse ikka suuremal hulgal odawat tööjõudu, mis praegune tööprotsessi lihtsustamine võimaldab sama kasulikult äratarwitada kui oskustöölistigi. Niisamati juhtis kongress tähelepanekut

neegrute organiseerimisele, sest Ameerikas loetakse neid palju alamateks töölistklassi liikmeteks kui teisi töölisi ning ei võeta ametiühisustesse vastu.

IV kongress näitas, et Punaste ametiühisuste Internatsionaal on kaswanud tugewaks töölistklassi organisatsiooniks, et tema juured on tunginud sügawale töölistehulkadesse, mida juba tõendab seegi asjaolu, et tema kongressist wiiekümne maa esitajad osa võtsid, kuigi see weel ei ütle, et kõik, mis tarwis teha, juba tehtud on. Tööd on palju weel ees. Amsterdami Internatsionaalil on töölistehulkades weel suur mõju, ja eriti suur on see tähtsamates kapitalistlikkudes riikides, kus töölistklass on arenenud kodanlises olukorras, on kaswanud kiriku, kodanlise kooli ja ajakirjanduse mõju all. Need wiimased on töölistest niipalju kui see iganes võimalik on olnud, eeskujulikke kodanlise riigi kodanikke kaswatanud. Teisel pool püsib reformistide mõju asjaolul, et reformistlike ametiühisuste eesotsas isikud on, kes waremalt töölised on olnud, kellega töölistehulgad on harjunud ja kelle poole nad traditsiooniliselt hoiawad, ka nüüd weel, kus need isikud tööliste huwide otsekohesteks äraandjateks on saanud.

Punase Internatsionaali arenemine käib risti wastupidi Amsterdami Internatsionaali arenemisele. Kuna esimene kaswab ja tugewneb, laguneb ja kaob teine arwuliselt ja wariseb kokku poliitiliselt. Tõsi küll, üksikud sektsioonid Amsterdami Internatsionaalis on arwuliselt isegi kaswanud, kuid ei suuda üldist lagunemise pilli muuta. Selle juures võib Amsterdami Internatsionaalis õige omapärast nähtust tähele panna: mida rohkem seal üksikute sektsioonide mõju kaswab, seda enam kaswawad temas ka rahwuslikud ja imperialistlikud wastuolud. Sest Amsterdami Internatsionaal ei ole muud midagi kui kapitalismi tööriist, aga et kapitalistline ilm imperialistlike wastuolude all ägab, siis peab järelikult ka tema tööriist selles walus wisklema. Sellega on ka seletaw, miks Amsterdami Internatsionaalis niisuguseid lõominguid peetakse selle üle, kes Inter-

natsionaali esimeheks, kes sekretäriks peab saama, kus Internatsionaali asukoht peab olema jne. Mida suuremaks kaswawad need wastuolud, seda vähem võib Internatsionaali waadelda kui internatsionaalset organisatsiooni.

Punaste ametiüh. Internatsionaali IV kongress wõttis kokku 4 aasta töö kogemused ja määras oma resolutsioonides kindlaks tulewase töö taktika. Kõik kongressi otsused rõhutawad üht ja sedasama: on tarwis wõidelda südilt reformismi ja kodanlusega, lüüa lahinguid iga wabriku, iga tehase ja tööliste pärast.

Hulkadesse! — see on IV kongressi üldine hüüdsõna.

Wabrikutesse, tehastesse, — see on IV kongressi juhtnõor, sest see on ainukene tee, mis päästab töölistklassi reformistide mõju alt, mis päästab töölistklassi kodanluse wägiwalla alt.

Lõpuks weel mõni sõna eriti Eesti töölistliikumise kohta.

Juba eelpool tähendasime, et Eestis töölisi Punase ametiühisuste Internatsionaali kuulumise eest wangikojaga, sunnitööga karistatakse. Kuid seda on wähe et Eesti töölistlikumist õiget pilti saada. Eesti töölistklassilgi tuleb peale kodanluse ka weel sotsidega wõidelda. Niisama kui teistes Lääne-Euroopa riikides on ka Eestis sotsid kodanlusega kindla liidu loonud, halwawad, nõrgendawad ja killustawad töölistliikumist.

Sotsid seletawad, et töölised koondugu ametiühisustesse ja wõideldgu oma majanduslise olukorra parandamise ja kultuurse pinna tõstmise eest, aga ärgu tehku tegemist poliitikaga, sest selle eest muretsewad sotsid ja kodanlased (s.o parteid).

Kuid ka Eestis tundub töölistliikumise pahemale poole kaldumist. Isegi sotside hulgas on käärimine, ühed heidetakse wälja, teised lahkuwad ise. Käärimine on puutunud ka sotside aktiwi. Tallinna noorsotside juhatuselt lahkusid ligi pooled liikmed. Ei huwita wõidelda kollase lipu all.

Sellest sotside nõrkusest saawad aru ka peremehed — kodanlased, nad walmistawad ise streigmurdjaid ja hei-

dawad rewolutsioonilisi töölisi tööstusest välja.

Jaauaris oli Eestis ülemaaline ametiühisuste kongress, kuhu sotsid igasuguste wõtetega — isegi politsei wõimuga — oma mehed sisse sobitasid. Kongressile ei lastud 1/5 organiseeritud tööliste esitajaid. Tehti kõik selleks, et kongressilt eemale hoida kommunistide mõju. Kuid selle peale waatamata algas kongress internatsionaaliga, mille ajal sotsid kui sukad waikisid.

Kongressi tähtsamaks otsuseks oli — Amsterdamiga liitumine. Olid ju sotsid Amsterdamilt suure toetuseraha saanud, ja pidid peremehe käsku täitma.

Amsterdam kõneles oma häälekandjas Eesti ametiühisuse kongressi otsusest kui rahwuswahelise tähtsusega sünd-

musest, ja Eesti kodanlased olid joo-wastuses, selles Eesti ametiühisuste liikumise kainemist nähes. Kodanlusel oli põhjust joo-wastada selle tööliste ära-andjate „wõidu“ üle, kuigi see ainult wäike ja wormiline wõit oli, sest tõeliselt oli liitumise poolt 2650 ametiühisuste liiget ja wastu 3100 liiget, ja wiimased on noored, larkwad organisatsioonid, kelle päralt on tulewik.

Eesti tööliklass tõendab, et mitte tööliklass ei ole liitunud Amsterdamiga, waid sotsid, ja see ei ole ju uudis.

Eesti tööliklass ei koondunud ametiühisustesse mitte selleks, et sotside laulu kuulata, waid selleks, et siin wõitlusekooli läbi teha, ennast relwustada, kodanlusega otsustawaks wõitluseks ette walmistada ja wõita. Ja ta wõidab, see on kindel. S—s.

Poola seimi walimised

Euroopa riikides (ka P.-Am. Ühisriikides) on tänawu mitmel pool parlamendiwalimised. Algust tehti Poola seimi walimistega, mis suureks õpetunniks on kõigi maade proletariaadi rewolutsioonilistele parteidele. Nad ei kõnele mitte ainult sellest, kuidas kodanlus ise armutult kõik oma demokraatliste kõiksude hebed puruks kisub ja awalikku wägiwalda paljastab, waid kinnitawad ka seda, et Kommunistiline Internatsionaal õieti hulkade pahemale poole nihkumist hindab ja näitawad, kuidas proletariaadi rewolutsiooniline partei — Poola Kommunistiline partei, fashistlise diktatuura meeletust terrorist hoolimata walimistewõitluseks liidu löi töolisteklassi ja talurahwa wahel.

Walimiste tagajärjed andsid: walitusega ühestöötawale blokile 135 kohta, sotsidele 63 kohta, pähepoolsetele töölise ja talurahwa nimekirjadele 15 kohta (seal hulgas 7 kohta kommunistlise nimekirja järele), wäherahwuste blokk sai 56 kohta, radikaalne talurahwapartei „Wõswolenie“ 36 kohta, rahwuslised demokraadid 37 kohta, külakurnajate „Pästi“ ja

kristlaste blokk 34 kohta, Domsby talurahwaliit 25 kohta, Ukraina radikaalid 11 jne.

Kui wõrrelda walimiste tagajärgi 1922. aasta walimistega, siis sai uus poliitiline ühendus — walituse blokk — 135 kohta, kuna sotsidele antud häälte arw tõusis 906 537 pealt 1922. a., 1 411 000 peale 1928. a., kohtade arw 42 pealt 63 peale. Radikaalse talurahwapartei „Wõswolenie“ kohtade arw aga langes 48 pealt 30 peale, ja rahwuslised demokraadid, kristlased ja külakurnajate „Pästi“ erakonnad said endise 239 koha asemel ainult 71 kohta.

Kommunistiline partei tuli walimistest wõitjana välja, sellest hoolimata, et kogu walimiste ajal äärmiselt jõhker terror walitses. Kuid ainult walimiste tagajärgede põhjal, antud häälte ja saadud kohtade järele ei saa kaugeltki hinnata Poola Kommunistlise Partei mõju hulkades, sest juba walimiste hoogtöö algul tühistas fashistiline walitsus suurema osa rewolutsiooniliste töölise ja talurahwa ühise wäerinna nimekirju, mille tagajärjel kommunistlise partei ja tema liitlaste nimekirjade arw wäga wäikseks jäi. Enam kui kolmeljandikku

walimisringkondi oli, kus parteil üldse mingisuguseid nimekirju ei olnud. Seega puudus partei ligilähedanegi võimalus üleriiklist rewolutsiooniliste jõudude ülewaatust korraldada.

Kuid mitmesuguste manööwerdamiste abil oskas Poola kommunistiline partei siiski faschistlikust terroriahelikust läbimurda ja tähtsamates walimisingkondades oma mitmenimeliste nimekirjadega esineda.

Walimiste kokkuwõtted kinnitawad esiteks, et suure wõidu osaliseks sai faschistlik blokk ja teiseks, et Kommunistiline partei on saanud tugewaks jõuks tööstuslistes keskkochtades, kus samal ajal sotside mõju on wähenenud. Tõsi, sotsid on üldse hääli juure saanud ja ka tööstuslistes raioonides on nende häälte arw kaswanud, kuid see on sündinud wäikekodanliste kihtide arwel, kes pahemale poole nihkudes rahwuslikust töolisteparteist, rahwuslikust ja kristlikust demokraatlistest erakondadest sotside poole läksid.

Iseäranis huwitaw on Poola kommunistilise partei walimiste taktika, mis liginewatel parlamendiwalimistel teistel maadel oma wäga mitmekesiste manööwerdamisemetoodide poolest õige rikkalikku õpetust pakub.

Poola komm. partei esines oma üldise üleriiklise walimisenimekirjaga. Peale selle esitas ta 30 raionis üksikud ringkonnanimikirjad, mis üldise kesk-nimekirjaga ühinesid.

Radikaalsed ja rewolutsioonilised tööliste ja talurahwa organisatsioonid seadsid walimisteks oma iseseiswad nimekirjad üles.

Poola kommunistiline partei wõttis omale raske ja keerulise ülesande: esineda faschistlise bloki wastaste juhina. Selleks pidi ta oma agitatsiooni niiviisi korraldama, et hulgad aru saaks olemasolewast ühisest rewolutsioonilisest blokist, mis wastukaaluks on faschistlisele blokile, et nad läheks lahus üksikute nimekirjadega, kuid samal ajal ei lubaks häälte killustamist. Selle bloki olemasolek pidi muidugi faschistlise terrori eest warjatud olema, ühtlasi aga parteile kõige awaramaid

manööwerdamise võimalusi kindlustama. Tegelikult teostati seda walimistektaktikat niiviisi, et kõikides tähtsamates walimisingkondades partei ja tema liitlaste nimekirjad esitati ja selle kõrwal weel partei maskeeritud nimekirjad. Igalpool oli mitu faschistide wastast nimekirja, kuid selleks, et häälte killustamist ära hoida, kutsus partei hulka üles ainult ühe nimekirja eest hääletama. Kuiwõrd hästi see taktika läbi wiidi, tõendab näituseks see asjaolu, et Warschawis, kus 4 nimekirja oli üles seatud, kõik hääled põhinimekirjale anti, kuna pahempoolsete sotside nimekirja, kui tagawaranimekirja, ühtki häält ei saanud. Paljudes raioonides, kus mitu tühistamata nimekirja ülewal seisis, ei saanud partei wormiliselt nimekirju tagasi wõtta, kuid partei wõttis nad poliitiliselt seega maha, et ta walijad kesknimekirja ümber koondas.

See partei taktika wõimaldas laialdast kihutustööd teha ja mitte üksnes kommunistlisi hulka üles, waid ka neid ollusid faschistide wastasesse wäärinda tõmmata, kes üldse pahemale poole nihkuwad. Parteil kawatses walimiste hoogtööd hulgaliseks hoogtööks muuta, mis ka hästi korda läks ja kandidaatide allkirjade kogumise ja hulgaliste miitingute näol läbi wiidi, mis tihti uulitsademonstratsioonidega lõppesid. Poola walimise seaduse põhjal on üleriiklise kandidaatidenimekirja kinnitamisel tarwis 1000 allkirja, ringkonnanimikirjale — 50. Kuid Poola Kommunistiline Partei kogus oma hoogtööga nimekirjadele üle 60 000 allkirja.

Teiseks hulgalise hoogtöö wäljenduseks oli walimisekomiteede loomine. Ametlikke legaalseid walimisekomiteesid oli ainult mõnes üksikus raionis, kuid neil ei olnud suurt edu, sest tööliste kartsid sinna minna — võimaliku poliitilise surwe pärast. Sellepärast kutsus partei hulka üles miitingutel walimisekomiteesid walima, missuguseid üle maa 300 loodi. Walitud komiteede kõrwal tegutsesid weel n.n. walimiste kolmikud, millest ka kommunistid osa wõtsid. Peale selle wiis partei kaunis suure eduga läbi rahalise korjanduse walimisfondi loomiseks.

Kokkuwõttes tõendawad Poola walimised, et hoolimata meeletust faschistlisest terrorist, rewolutsiooniline proletariaat kehwtalurahwaga liitus, kompartei juhatusel faschistlise terrori ahelikust läbi murdis ja oma rewolutsioonilised esitajad kodanluse peastaapi saatis awalikku wõitlust pidama sotsiaaläraandjate ja faschistlise kodanluse wastu, kes, nagu walimistel selgus, isegi töölisi oma poole katsus tõmmata.

Kompartei mõju kaswamine tööstuslikes raioonides ja sotside mõju lange mine ühes hulkade üldise pahemale poole nihkumisega on kindlaks pandiks Poola kompartei edaspidistele wõitudele ja tõenduseks, et Poola kompartei on saanud tugewaks hulgaliseks parteiaks, kes end toetab tööstuseproletariaadi klassiteadlikule enamlusele ja rewolutsioonilistele talurahwakihtidele. J. R.

Ühe sünnipäewa puhul

Märtsikuu sai 30 aastat wanaks suurem ja tugewam „ühiskondline“, „waba tahtlik“ organisatsioon, mis üleüldse kustus maal leidub. Kolmkümmend aastat tagasi sündis Üleüldine Kommunistiline (enamlaste) Partei, mis 1898. aastal tsaristliku Wenemaa pilkases ühiskondlikes pimeduses ainisa heleda tähena särama hakkas, et hiljem teenitajaks olla miljonitele ja miljonitele rõhututele ning kurnatutele. Wenemaa sotsiaaldemokraatiline tööliste partei, nagu Wene maa rewolutsiooniliste marksiistide organisatsiooni esimesel kongressil nimetati, ühendas kokku üksikud sotsiaaldemokraatliked grupid, mis juba mõne hea aasta Wenemaa tähtsamates punktides, peaaesjalikult tööstuse keskkohtades, olid pööranud tagurkuse wastu wõidelnud. „Wenemaa proletariaat wistab endast isewalitsuse ilke maha, et seda suurema energiaga wõitlust jätkata kapitalismi ja kodanluse wastu kuni sotsialismi täieliku wõiduni“, ütles esimese kongressi manifest. Need sõnad said tõeks 1917. aastal ses mõttes, et aasta algul töölisteklassi eestwõttel tsaaririigile lõpp tehti ja sügisel see hiilgaw ajajärg Wenemaa töörahwajaaloos algas, kus kodanlusele esiti (oktoobris) raske, purustaw hoop anti ja kus teda nüüd samm sammult ta wiimastelt seisukohtadelt rahwamajanduses wälja surutati. Need wõidud olid võimalikud ainult tõelikult rewolutsioonilise töölistepartei juhtimisel.

Wenemaa sotsiaaldemokraatiline tööliste partei, mis alles 1918. aastal kommunistlike partei nimetuse wõttis, asus üleüldiselt kohe esimesest kongressist peale rewolutsioo-

nilisele teele, sellele sihtjoonele, mille wastu partei paendlusele kalbur wähemus (wähemlaste rühm) juba 2. kongressil wõitlust algas. Lenin pühimõtete järele loobud partei peab kui ühtne termit, ühtne organisatsioon wõitlema kindla programmi põhjal, mida iga parteiliige peab õigesti tunnistama. Iga parteiliikme kohta massab parteidistsipliini kinnipidamise nõudmine. Sõnaga, partei peab olema ühtne nii kaudgemast eesmärgist arusaamise kui ka oma taktiliste hüdüsõnade mõistmise ja täideviimise asjus, kuna organisatsiooniliselt teda raudne ditsipliin nagu tsement peab koos hoidma.

1. kongress ei suutnud midugi weel mitte täielikult enamlist parteid ilmaled sünnitada; sündis — anderikas laps, keda weel waja oli kaswata, koolitada, ditsiplineerida. Partei ei wõtnud ega wõinudki seal weel wõtta selle suurepärase elawa organismit kaju, keda keskkohtast juhitahe, kelle iga osa üleüldise plaani järele oma ülesannet täidab, kus üksik liige kollektiivi (partei) tahet ellu wiib — ifegi siis, kui tema isiklik arwamine wahest mõnes küsimuses teistluqune on. Esimesel kongressil sai tõsiarjaks laialipillatud organisatsioonide loondumine; siin seati esimesed teetähised üles. Kongressi manifest sai dokumendiks, mille luqemine ja arutamine laialisi rewolutsioonilisi töölistehulke partei ümber ja ribadesse koguma hakkas. See kongress ei saanud juba sellepärast parteile selgemat ja kindlamat enamlise organisatsiooni kaju anda, et sm. Lenin temast osa wõtta ei saanud ja ka Plehaanow (sel

ajal veel revolutsiooniline marksiist) ja teised vanemad tegelased ning teoreetikut kongressilt puudusid.

„Vene sotsiaaldemokraatide ees seisab suur hulk tööd, et ärkava proletariaadi nõudeid rahuldada, tööliskelikutumist organiseerida, revolutsioonilisi rühme ja nende vahelist sidet kindlustada, tööliki varustada selgitus- ja fihutuskirjandusega, ühendada üle maa laiali pillatud sotsiaal-

demokraatliked ringid ühetskainsaks sotsiaaldemokraatlikets parteiks.“ Nõnda kirjutas Lenin juba mõni aasta enne kongressi. Esimene kongress pani sellele juurele tööle aluse, kuna hiljem aastate wältel kestnud wõitlus wähemluse ja kõitfuguste wäikekodanlike „revolutsioonäärde“ vastu 1898. aastal sündinud lapsest nüüdse hiiqlase üles kaswatas. R.

Agitaatori-lehekülg

Ilma wälismaade kapitali abita

Nõukogude - Liidu töörahwas on andnud oma riigile miljard rubla sotsialistlikseks ehitustööks

Nõukogude-Liit ei ole senini kapitalistlikelt riikidelt wälislaenu saanud. Sellepärast on tal tulnud rahwamajanduse ülesehitust ja sotsialistlik ehitustööd oma jõul, oma summadega teha. Selleks on wõetud laenu oma tööliste ja talurahwa käest. Esimene laen tehti 1922. a.

Sellest ajast peale on S. N. W. Liidu sise-mine wõlg aasta-aastalt kaswanud. Seda tõendawad järgmised arwud:

Aastad	Realiseeritud (miljonites rublades)	Kustutatud	Riiklike wõla juurekasw (prots.)
1922 . . .	2,5	—	2,5
1922-23 . . .	151,8	36,1	115,7 100
1923-24 . . .	401,4	274,8	126,6 107,1
1924-25 . . .	259,4	136,9	122,5 50,0
1925-26 . . .	323,5	273,5	50,0 13,6
1926-27 . . .	591,3	267,5	323,8 77,6
Oktoober-märts			
1927-28 . . .	475,7	197,7	278,0 37,5

Riikline wõlg laenudest ühes maksukohustega oli 1. märtsil 1928. a. 1.019,1 miljon rubla. Peale arwulise kaswamise on laenu ka omadusliselt kaswanud. Algul olid laenu lühikeseajalised. Wiimasest riigi industrialiseerimise laenust peale on selles asjus muudatus tulnud: see laen tuleb kustutamisele juba 10 aasta pärast. See on suur samm edasi. Selle laenu realiseerimisega tõusis laenuobligatsioonide hoidjate arw 6—7 miljoni peale.

Riiklikel laenudel on määratu suur tähtsus rahwamajanduse finanseerimises. Seda wõib näha järgmistest andmetest (milj. rublades):

Eelarwe-aastad	Wäljaminekud rahwamajanduse finanseerimise peale	Kaetud riigi-laenudest (ilma maksukohustusteta)
1924-25 . . .	406,7	130,5 32,1
1925-26 . . .	536,5	145,9 27,2
1926-27 . . .	901,3	308,1 34,2
1927-28 . . .	1.199,1	525,0 43,8

Nii siis on riiklikud laenud 5 aasta kestel tõusnud nullist 1 miljardi 200 milj. rublani, ja rahwamajanduse rahalise toetamise peale on laenude summadest kulutatud 1 miljard 100 miljonit rubla.

Talumajapidamiste kindlustamise laen

Talurahwa majapidamiste kindlustamise laenu realiseerimise hoogtöö läheb hästi. Paljudes W. N. S. F. W. oblastites on obligatsioon üle kawatsuse plaani äramüüdnud.

Tambowi kub. müüdi laenu tähti 27 prots. rohkem kui plaani järele oli ette arwatud, Orelli kub. 11 prots. rohkem, Worooneshi kub. 6 prots., Pensa kub. 2 prots. rohkem jne.

Kultuurne revolutsioon ja riigiteelarwe

1923-24. a. olid wäljaminekud S. N. W. Liidu rahwaste kultuuriliste ja sotsiaalsete tarwete (hariduse, teaduse, kunsti, terwishoiu, töökaitse, sotsiaalse kindlustuse jne) peale 646 milj. rubl, 1924-25. a. — 996 milj. rubla, 1925-26. a. — 1.446 milj. rubla, 1926-27. a. — 1.805 milj. rubla ja 1927-28. a. — 2.070 milj. rubla.

Wiimase 4 aasta kestel on nõukogude riigi kultuurset ja sotsiaalset wäljaminekud suurenenud enam kui 3-kordseks.

1927-28. a. wäljaminekud kultuursete ja sotsiaalsete tarwete peale ületawad tsaariaegse walitsuse samad wäljaminekud 1913. a. 2½ korda.

Sotsiaalsete ja kultuuriliste wäljaminekute erikaal eelarwes kaswab samuti: 1913. a. tegid nad wälja 14 prots. kogu eelarwest, 1924-25. a. juba 24 prots., 1927-28. a. — 25 prots.

Wäljaminekute erikaal sõjawäe ülespidamiseks wäheneb selle wastu tuntawalt. Tsaariwalitsus kulutas sõjawäe peale 23 prots. kogu riigi eelarwest. S. N. W. Liit kulutas aga 1924-25. a. riigikaitse peale 10,3 protsenti, 1927-28. a. veel wähem — 9,9 prots.

S. N. W. Liit ilma majanduses

Sellest hoolimata et S. N. W. Liit isewalit-suselt tehniliselt majajäänud majanduse paran-duseks sai, areneb nõukogude majandus oma suurema organisatsioonilise täielikkuse tõttu siiski palju kiiremini kui kapitalistlistel maal.

Nii on Nõuk.-Liidu suurtööstuse toodang 1913. a. võrreldes suurenenud 19 prots. võrra, Prantsusmaal ainult 8 prots. võrra, Saksamaal 6,5 prots. võrra, Inglismaal aga koguni lan-genud: 1927. a. toodang oli seal ainult 96,6 prots. 1913. a. toodangust. Ainult Ameerika Ühendatud riikides, kes sõja ajal rikastusid, on toodang 50 prots. võrra tõusnud.

Siin tuleb tähelepanu juhtida veel Nõuk.-Liidu arenemise tähtsale iseäraldusele. Tema arenemine läheb aasta-aastalt ühtlaselt. 1920. a. andis N.-Liidu suurtööstus 13 prots. sõjaeelset valmistusest, 1921. a. — 23 prots., 1922. a. — 30 prots., 1923. a. — 39 prots., 1924. a. — 61 prots., 1925. a. — 89 prots., 1926. a. — 104 prots. ja 1927. a. — 119 prots.

Waatame kuidas oli seisukord Prantsus-maal. Juba 1920. a. oli toodang 66 prots. sõja-eelsest, 1924. a. tõuseb ta 108 prots. peale, 1925. a. langeb 106 protsendini, siis tõuseb kuni 123 protsendini (1926. a.) ja langeb jälle 108 prots. peale 1927. a.

Samuti on lugu ka Inglismaal: 1920. a. on valmistus 90 prots., 1921. a. langeb 67 prots. peale, 1924. a. tõuseb 90 prots. peale, 1926. a. langeb kuni 67 prots. peale.

Kapitalistlistel maal on perioodilised sthüühilised kriisid, S. N. W. Liidus neid ei ole.

Kuni ilmasõjani kaswatas Wenemaa 18,5% üleilmsest nisusaagist. 1927. a. kaswatas Nõuk.-Liit 20 prots.

Sõjaeelse ajaga võrreldes on Nõuk.-Liit tõstnud reaalse tööpalga 28 prots. võrra kõr-gemale, Inglismaa ainult 8 prots. võrra, Prant-susmaa 4 prots. võrra. Itaalia tööliste tööpalk on ainult 85 prots. sõjaeelset, kusjuures meeles tuleb pidada, et näit. Inglismaal nüüd töötä-töölise arw mitukorda suurem on kui enne sõda, nii mõneski tööstuseharus tehakse tööd ainult 3—4 päewa nädalas, ja mõnes harus, nagu kaewandustöös on tööpalk ka keskmiselt tuntawalt madalam kui enne sõda.

Ehitatakse 108 uut ettevõtet

Rahwamajanduse Kõrgema Nõukogu otsuse põhjal hakatakse 1928-29. a. 103 uut ette-võtet ehitama, mis 250 miljoni rubla maksma läheb.

475.000 inimest saavad uue korteri

Eelseiswal ehitusehooajal ehitatakse Nõu-kogude-Liidus 270 miljoni rubla eest uusi kor-terisi. Ühes erachitustega saavad 1928. a. 475.000 inimest uue korteri.

Kommunistlise Internatsionaali Eesti sektsiooni väljaanne. Wastutaw toimetaja H. Pöggelmann

**Poliitringid, õhtukoolid, punased nurgad,
lugemisetoad, kõik poliithariduslised asu-
tused ja ühiskonnatöölised, ärge unustage
et partei XV kongressi materjalidega tutwu-
nemisel paremaks abiliseks on O. RÄSTASE
◇◇◇ ÜK(e)P XV kongressi kokkuvõtted ◇◇◇**

„LEENINI LIPU ALL”

52 lehekülge, 50 kop.

Tellimiseaadress:
Ленинград XI, Фонтанка 53, „Кюльвая”

Ilmus trükist
TÖÖLISTE JA TALURAHWA
PUNAWÄGI
36 lehekülge. Hind 25 kop.

Sisukord:
K. Woroschilow: Punawäe 10. aastapäew.
A. Bubnow: Üks punawäe võidu põhjustest.
J. Unschlicht: Punawägi rahuliku ehitustöö wäerinnal.

Marxismi õpetus riigist ja proletariaadi ülesanded revolutsioonis.

W. J. Aljaanow-Leenin

Riik ja revolutsioon.

Cesti keele E. Kingisjepp.

110 lehekülge. Hind 1 rbl.

Klassiline ühiskond ja riik. Riik kui klassi vastuolude lepitamatuse saadus. Speerialised sõjariistus inimesesalgad, vangikojad jne. Riik — rõhutatud klassi kurnamise abinõu. Riigi „surm“ ja vägivaldne revolutsioon.

Riik ja revolutsioon. 1848—51. a. eluõpetus. Revolutsiooni eelõhtu. Revolutsiooni lõpuarwed. Kuidas Karl Marx 1852. a. küsimuse üles seadis. (Wäljawõtte Marxi kirjast Weidemeierile ajakirjas „Neue Zeit“ 1907. a.)

Riik ja revolutsioon. 1871. a. Pariisi Kommuna eluõpetus. Marxi analüüs. Millest seisab kommunaaride katse kangelasemeelsus? (Marxi kiri Kugelmannile 12. 4. 1871.) Mis purustatud riiklise masina asemele panna? Parlamentarismi hävitamine. Rahwa ühtluse organisatsioon. Riigi kui sõõditu hävitamine.

Engels'i täiendavad seletused. Korterküsimus. Waidlus anarhistidega. Kiri Bebelile. Erfurdi programmi kawandi arwustus. Gesõna Marxi „Rodusõjale“ 1891. a. Engels demokraatia kohta.

Riigi ärasfuremise majanduslised alused. Küsimuse ülesseadmine Marxi poolt. Edasimineks kapitalismilt kommunismile. Kommunistsilise ühiskonna esimene järk. Kommunistsilise ühiskonna ülem järk.

Marxismi labastamine oportunistide poolt. Plehaanowi poleemika anarhistidega. Kautsky waidlus oportunistidega. Kautsky waidlus Bannetkoefiga.

Käsitraamat Marxi algustõõde uurimiseks. Kirjatõõ otstarbe seisab selles, et neid, kellel „Kapitali“ uurimiseks aeg wõi jõud puudub, selle tõõ mõttekäiguga tutwustada, ja seltsimeestele, kellel „Kapital“ käes, selle uurimist fergendada.

Karl Marxi majanduslised õpetused.

Rahwale arusaadawalt kokku seadnud R. Kautsky. Tõõlkinud S. Põõgelmann.

— 266 lht. Hind 1 rbl. 25 kop. —

Raubawalmistamise iseloom. Wäärtus. Raubawahetus. Raha, ta hind ja ülesanded. Kuidas raha kapitaliks muutub. Tõõjõud kui kaup. Lisawäärtus ja kasu. Tõõjõu kurnamine. Tõõpäew. „Wäike meistri“ lisawäärtus ja kapitalisti lisawäärtus. Tõõjaotus. Masinad ja suur tõõstus. Masinate arenemine. Masin kui tõõlise kaswataja. Tõõturg. Masin kui revolutsiooniline tegur. Tõõpalk. Sissetulek kapitalist. Kuidas lisawäärtusest kapital saab. „Raudne palgaseadus“. Tõõstuse tagawarawägi. Kapitalistsliku walmistamisewiisi koitudupuna ja selle wiisi lõputee.

„Külwaja“ kirjastus Leeningradis.

Профессиональный Союз ТРАНСПОРТНЫХ РАБОЧИХ С.С.С.Р.

(местного транспорта)

ЛЕНИНГРАДСКИЙ ОБЛАСТНОЙ ОТДЕЛ

ЛЕНИНГРАД, Бульвар Профсоюзов, д. 19, 2-й этаж, комн. № 40—51

Канцелярия комната № 50

Т е л е ф о н ы :

Президиума	590-77	Культотдела	606-86
Орготдела 607-24 и комм.	№ 99	Канцелярия	573-37
Тарифно-экономич. отдела	146-46		

Текущие счета: } Всекобанка № 1471.
Агентство Всекобанка при Дворце Труда № 423

Всесоюзный Профессиональный Союз Рабочих

≡ ДЕРЕВООБДЕЛОЧНИКОВ ≡

Ленинградский Областной Отдел

ЛЕНИНГРАД, Набережная Красного Флота, № 38, комн. 49-а—55, 3-й этаж.

Телеф.: городские 143-30, 614-13, 186-59, 143-65, 632-01. Коммутатор 68 и 94

Адрес для телеграмм: Ленинград, Союз Деревообделочников.

„Наша Газета“

и ЖУРНАЛ „АКТИВИСТ“

необходимы каждому члену СОЮЗА СОВТОРГСЛУЖАЩИХ

Корреспонденцию направляйте: „Ленинградский Областной Отдел Союза Совторгслужащих“, уполномоченному „Нашей Газеты“ Телефон № 18-05.

К СВЕДЕНИЮ ЧЛЕНОВ

СОЮЗА РАБПРОС.

Главная база летней физкультурной работы Союза будет находиться НА КРЕСТОВСКОМ ОСТРОВЕ.

легкая атлетика — футбол, баскетбол
— плавание, гребля
массовые игры и развлечения

Справки наводить в К. О. Рабпроса—Телефон 243-44.